ДЕРРИГАЧА МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советеч орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 7 (4175). ШОАТТА, 15 январь, 1966 шу. Мах 2 кеп.

ХIАРА ПРЕДПРИЯТЕ КХОАЧАШЪЕ ЕЗА ПЛАН

Коммунистически парте XXIII съезда накъа баха кийчлуча Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой творчески хьинар кхы а айдаьд пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра социалистически ях дIайолаьча «Сунжанефта» мехкдаьтта промыслови управлене коллектива инициатива а металлийн материалийн кхомбара тIахьехьача московскин ленинградскин предприятей болхлоша дIадоладаьча гIулакхо а.

Семилетка тIеххьарча шера итогаш еш а хIаьта укх шера де дезараш белгалдоахаш а ба промышленни предприятей болхлой, инженераш, техникаш. 1965 шу чIоагIа беркате хилар вай республика къахьегамхошта. Промышленноста доал делга тоадаьча, промышленни производствана планировани елга эргадаьккхачен экономически стимулировани чIоагIъяьчен Коммунистически парте Центральни Комитета сентябрьски Пленумо шерра торонаш хьайийлар хIара завода, фабрика ритмично а рентабельно а болх бара, продукцега дIададар лохдара, из дикагIа хьаяра. ХIаьта производство дегIайоалаяра цу йоккхийча торонех кхетамца пайда ийцар республика промышленни предприятеша.

Ритмично а рентабельно а болх бу... Цу дешай маIан дика довз промышленносте болх бераштa, царна хов цунга кхача мел хала да. ДIадаха шу ритмично а рентабельно а болх беш чакхдаьккхад республикерча дукхагIа йолча предприятеша. Царех я семилетка тIеххьарча шера план тIекхоачашъяь ремонтно-механически завод, автогенно-карбидни завод, ГРМЗ, крекинг-завод, дукха кхыяраш. Цу предприятеша дикка тIеххоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяра планаш, тоаяьй арахецача продукце дикал. Бедал, материалий, доагора, электроэнерге кхом бар бахьан долаш, производство тоаяра тIадерзадаь организационно-технически гIулакхаш чакхдахара чотах 1965 шера бIаьш эзараш сом ахча кходаьд «Грознефта» объединене чуйоагIача предприятеша, Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводо, кхычар а.

Болхлой, инженерий инициатива шерра хьаллоацача, къахьегамцара наьха безам совбоаккха гIулакхаш юкъекхухьача, ерригача торонех пайда эцача, экономически служба кхетамца вIаштIехьъяьккхача, хIаман кхом бе Iомабеннача, кердадар хьаллоацача иштта кхоачаш а тIеххоачаш а ю пачхаьалкхен планаш, дукхагIа арахец дикагIа йола продукци.

Цхьабакъда, дIадахача шера йола валови продукци арахецара план кхоачаш ца еш дIадоладаьд пятилетка хьалхара шу 18 предприяте. Йиъ миллион сома маьха продукци дIа ца луш йитай цар пачхаьалкхенна. ХIаьта къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачаш ца ец 15 предприяти я.

Укх тIеххьарча ворхI шера, Грозненски консервни комбината, № 2 йолча горбыткомбинате, макаронни фабрике шоза дегIаьхкай керттера производственни фондаш. Цунга хьежжа лакхбала безар цар хьалу пайда а. Из хиннадац цига, цул совгIа хьалхарчул... шозза лохбеннаб царех хьабоала пайда. Производства чурча кхоачамех бизза пайда ца эцаш, къахьегама овсарле лоха йолаш, хьаеча продукце дикал во йолаш болх баьб Старопромысловски района кирпичнеча завода, Шаьла района аьшкабетонни изделейи конструкцейи завода, дулхакомбината, Карабулакерча газобензинови завода, кхыйолча а предприятей коллективаша.

Шенхаштара кхоачамбоацараш хиннад моттигера лоархIам болча предприятей балха юкъе а. Оттаьча ассортиментах план кхоачашъяьяц бахача наха бытови гIулакхаш деча управлене предприятеша. ДIадахача шера лерттIа болх баьбац хлебопекарне промышленноста цхьайолча предприятеша а.

1966 шу — промышленноста кулгалдара кердача формашка доала шу да. Цудухьа чIоагIа теркам тIабахийта леладе деза производства эффективность лакхъяр Iалашдеш йола планировани экономически стимулировани системага довлара кийчо елга.

Кердача шера юххьанца денз оарцагIдовла деза план кхоачаш ца еш йола цхьаккха предприяти ца хилийтара. ХIара завода, фабрика кулгалхоша, юххьанцарча партийни организацеша, инженерно-технически болхлоша кхетамца вIаштIехьбаккха беза коллектива болх. Къахьегама овсарле лакхъяра, доккхачун а зIамигчун а кхом бара, ерригача оборудованехи механизмехи беатгIача тайпара пайда эцара, дикен тIехдикен продукци арахецара, цунга дIададар лохдара тIаерзае еза цар хIара сага уйла, хьинар, низ.

Пятилетка хьалхара шу бIубенна дIадоладаьд вай республика промышленноста предприятей коллективаша. Дукха да цар укх шера де лерхIараш. 18 процент дукхагIа доаккхаргда мехкдаьтта, 7 процент дукхагIа хьергья парафин, мехкдаьтта аппаратура, кхыйола продукции оборудовании.

Атта хургдац уж доккхий а бехктокхаме а декхараш кхоачашде. Промышленни предприятей, фабрикай парткомаша, юххьанцарча партийни организацеша шерра яхь йоаржае еза шоай коллективашта юкъе. ХIара болхло, инженерно-технически болхло оза веза цунна юкъе. Масса а волча сага дIахайта деза планаш кхоачашъелга — предприятена дола закон долга. Къаьстта теркам тIабахийта вIаштIехьбаккха беза экономически болх. Даим къовсам лоаттабе беза металли материалаши кхояра, продукци дарегIа, дика а тIехдика а хилийтара.

Парте XXIII съезда накъа болхача Нохч-ГIалгIайчен промышленни предприятей болхлоша шоай деррига хьинар оарцагIдаьккха къахьега деза КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеш кхоачашъяра, пятилетка хьалхарча шера план кхоачаш ца еш цхьаккха предприяти ца хилийтара.

Оаха къоабалду

КПСС Центральни комитета мега а яь московскин ленинградскин промышленни предприятеша материалаши ахчан средстваши кхояра дIайолаяь инициатива дог рьаза хинна хьаллаьцай тха завода коллективо. Металли материалаши кхояр халкъа боахаме бокккхача лоархIаме хилар кхета а деш, КПСС XXIII-ча съезда сийна шерра социалистически яхь а йоаржаяь, тха коллективо тIаийцад социалистически декхараш:

Мехкдаьтта промысловин заводскойи оборудовани хьаеча дикагIйола технологии прогрессивни боарамех средстваш дIаахийтареи нормаш юкъехкахьарца кходергда 120 тонн чакхдаьккха аьши.

Серийно арахецача машиний конструкци эргаьккха тоа а еш цар дикал, чIоагIал лох ца йолийташ, мехкдаьтта аппаратура чертежашта бокъонца разработка еш 140 тонн металл кходе.

Шихтови материалаш кIезигагIа йовргйолаш гIулакх вIаштIехьдаьнхa, болх нийса вIаштIехьбаннхарца къахьегама овсарле дикка лакх а еш кходергда 38 эзар сома маьха 150 тонн фасонни лоаладаь болати, 6 эзар сома маьха 50 тонн лоаладаь чони.

Завода рационализатораша декхараш тIаийцад 1966-ча шера 150 тонн металл кходе.

Доагор, электроэнерги, кхыйола материалаш кхояра тIаерзаьча организационно - технически мероприятей чотах пачхаьалкхенна кходергда 15 эзар сом.

Кходаьча металлах хьае вIаштIехьдаргда тиъаь пхиъ ЭМГР яха установка 350 тонн мехкдаьтта аппаратура, 15 насосни агрегаш.

Н. КОЛЕСНИКОВ,
«Красный молот» яхача завода директор.

В. ШЕЙКИН,
завода парткома секретарь.

1500 СОМ КХОДЕРГДА

Московскин ленинградскин предприятей инициатива дог раьза хинна хьал а лаьца металл, материалаш, ахчан средстваш кхояра шерра социалистически яхь дIайолаьй Грозненски вагонни депо гIонна йолча цеха коллективо. Цу цеха болхлоша ремонтникашта шоаш хьа а еш цахаддаш запасни оатхалаш лоаттаю.

ДIадахача шера металлически изделеш чакхъяхара план коллективо кхоачашйир ханал итт ди хьалха. Бизза пайда ийцар къаьнача деталех, металлоотходех, цахаддаш ерригача цехашта эшшача боарамах запасни оатхалаш хилийтар. Цу шера пачхаьалкхенна кходир 25 эзар сом.

КПСС XXIII-ча съезда сийна къахьегама вахте а этта цеха болхлоша дош деннад металлоизделешта обработка яра хьалхарча квартала план съезд хьаелла ди тIакхдачалехьа кхоачашъе. Металла отходаш йоацаш болх бе лерхI болхлоша. Цун чотах укх шера хьалхарча квартале кходергда 1500 сом.

Г. АНОХОВ.

ТХО ШОАНА МУТIАХЬА ДА

ВорхIлагIча январе шоай ерригача завода собране гулбелар «Металлист» яхача завода къахьегамхой. Цар дийцар Москверчеи Ленинградерчеи хьалха латтача предприятеша дIадоладаь металли материалаши кхояра гIулакх. «Металл кходе торо я вай», — йоахар болхлоша.

Собране гулбеннараша декхар тIаийцар 40 тонн Iаьржа металли цхьа тонн бос бола металли кходе. Кходаьча аьшках кхо эзар менги бергба.

П. ЗАРУБИН,
«Металлист» яхача завода партиома секретарь.

Узбекски ССР. Йоккхий ирригационни гIишлош хьалъеш я Гузардарья яхача хи тIа. Пачкамарски Чаша чу гIоргда 280 миллион кубически метр хий, цо торо хулийтаргья Каршински аренашкарча 15 эзар гектара тIа хий дилла.

Сурта тIа: Пачкамарски водохранилища гIишлошъераш баха поселок.
ТАСС фотохроника.

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМАГАРА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМАГАРА А МИНИСТРИЙ СОВЕТАГАРА А

КПСС Нохч-ГIалгIай обкемо, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумои Министрий Советои чIоагIа хала а хеташ хоам бу къаьнара большевик-ленинец, 1912 шера денз КПСС член, 1905 шера революце дакъа лоацаш хинна, Советски Iаьдал оттадар духьа хьинаре къовсам лоаттабаь, бехктокхамера партийни советски болхло, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат, союзни лоархIамера персональни пенсионер **Хрисанф Павлович Чернокозов** халача лазарах цамогаш уллаш дукха ха яьккхачул тIехьагIа 1966 шера 12 январе валарах.

КПСС Нохч-ГIалгIай обком — Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиум — Нохч-ГIалгIай АССР Министрий СОВЕТ

РЕМОНТ ДИКА Ю

Iурре дIаболабу Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза ремонтни мастерскешкара болх. ХIара минута, хIара сахьата лоархIам бу укхаза.

1965 шера йиълагIча квартале даьча балхаша дог гIоздоаккх. Цу хана 26 тракторан 6 комбайнан ремонт е лаьрхIадар. Цхьабакъда, кийчъяь яьннараш 27 трактори 8 комбайни я.

Иштта дика ремонт еш кийчъеш я юртбоахама инвентарь а. Колхозе йолча сеялкай, лущильникий, макхай, культиваторий хIанзле 75 процент ремонт яь яьннай.

ДукхагIдолча даькъе узлови методах ю укхаза ремонт. Топливни насосашта, двигателашта, коробкашта ремонт яра узлаш вIашагIъехкай. Узлашта керте латт опыт йола механизатораш.

КПСС XXIII съезда сийна социалистически яхь яьржай ремонтникашта юкъе.

Яхье баьннараштa юкъе хьалха латт электросварщик Волняков Николай Павлович. ХIара дийнахьа 200 процент кхоачашъю цо ший балха нормаш.

Коллективо дика лоархIаш ва токарь Скомарохов Дмитрий Тимофеевич а. Лакха квалификаци йола мастер из хиларах тарра лоархIамера деталаш юхаметтаоттаяр тIадиллад цунна.

Дика къахьегаш хьавоагIа парте членийн кандидат вола Абрамов Александр. 115—120 процент кхоачашъю цо ший балха нормаш.

Ремонт еча дика хьокхамаш гойт трактористаша Ткачев Бориса, Юнов Михаила, Оздоев Магомеда. Цар тракторащ дика тоаю.

Ремонта дикал — керттердар да. Контролер-механики мастерской заведующии волча коммуниста Филипенко Николая даим тIахьожам лоаттабу ремонта. Нагахьа санна брак йойя болх юхабайт.

Яьржача социалистически яхьах хьахулар массанена дIадовзийт. Нормировщика Куценко Верас хIара дийнахьа беча балха итогаш а еш хьокхамий Доска тIа хьахиннар дIаязду.

Автомобилий водителаштеи ремонтникаштеи дика цIе уголок кийчъяьй. Царна лаьрхIа чам бола даараш кийчдеш дика столови а я укхаза.

И. ГУЗЕЕВ.

ХАНАЛ ХЬАЛХА ЙИСТЕДАРГДА

КПСС XXIII съезда сийна къахьегама вахте эттаб Ачхой-Мартана района «Новосельский» яхача совхоза ремонтникаш.

Укх шера 1-гIа март хьатIакхачале трактораштеи прицепной агрегаташтеи ремонт яра балхаш чакхдаха аьнна дош деннад цар. ХIанз автомобилашта ремонт яь боалаш латт уж.

МоллагIча хьалашка болх бергболаш кийчъяь 20 автомашин дIаоттаяьй ремонтникаша. Иштта опрыскивателашта а ремонт ю цар. Еха латта 29 опрыскиватель февраль бутт тIакхачалехьа тоаяь йистеяккха лерхI механизатораша.

Массане цхьатарра хьинаре къахьег ремонтникаша. Денна нормаш 170 процент кхоачашъю токара Товсултанов Бауде, слесараша Межидов Халимеи Жермицын Евгенеи.

В. АЛЕКСЕЕВ.

ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦ

Дика дIадоладаьд керда шу Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода коллективо. Бедал чакхъяккхара январь бетта хьалхарча декада план 103,8 процент кхоачашъяьй, хIаьта сийрда мехкдаьтта продукци арахецара план 104,1 процент кхоачашъяьй. Планах лаьрхIачул совгIа арахийца продукци эзараш тоннаш я.

«Сунжанефта» НПУ мехкдаьттахой инициатива дог раьза хинна хьаллаьцай цехий, установкай коллективаша. Шерра яхь йоаржаяьй шереи хьалхарча кварталеи план ханал хьалха кхоачашъяра. Съезд хьаелла ди тIакхачалехьа укх квартала план кхоачашъе лерхI технологаша. Укх шера къаьстта дика къахьегаш я ни. Мулин, Куравин керте латтача цехий коллективаш, нов. Абасалиева кулгалдеча установка коллектив, кхыяраш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

СОВЕТСКИ ПАРТИЙНО-ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ДЕЛЕГАЦИ МНР-е Я

УЛАН-БАТОР, 12 январь. (ТАСС спец. корр.). Монгольски халкъа-революционни парте Центральни Комитетои Монгольски Халкъа Республика правительстваи ехарех яха, КПСС ЦК Хьалхара секретарь новкъост Л. И. Брежнев керте латта Советски Союза партийно-правительственни делегаци официальни доттагIала визитаце тахан укхаза кхаьчар.

Улан-Баторерча вокзале советски делегацена накъа баьхкабар МНРП ЦК Хьалхара секретарь, МНР Министрий Совета Председатель Ю. Цеденбал, Сийлахь-йоккхача халкъа хурала Президиума Председатель Ж. Самбу, МНР кхыбола кулгалхой.

Вокзале СССР партийно-правительственни делегацена иштта накъабаьхкабар цул хьалхагIа Улан-Баторе кхаьча хинна советски делегаце членаш КПСС ЦК член, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр А. А. Громыко, КПСС ЦК член, СССР оборона министр Р. Я. Малиновский. Вокзале оттадаь сийлахьа воински ха а дар, СССР-еи МНР-еи гимнаш а лекхар. Новкъосташа Ю. Цеденбалеи Л. И. Брежневеи къамаьлаш дир.

УЛАН-БАТОР, 12 январь. (ТАСС спецкораш). Тахан правительства цIагIа вIашагIкхийтар Улан-Баторе яна Советски Союза партийно-правительственни делегаци а Монгольски халкъа-революционни парте Центральни Комитетеи Монгольски Халкъа Республика правительствеи кулгалхой а.

ВIашагIкхийттача хана советски делегацена керте латтача Л. И. Брежнева КПСС Центральни Комитета цIерах МНРП ЦК-еи МНР правительствеи баркал аьлар советски делегаци халкъа Монголе хьежарах, из безаме дег тIара тIаэцарех, вежарашка долча монгольски халкъа вахар довза цунна торо яларах.

Ший аргIанна МНРП ЦК Хьалхарча секретара, МНР Министрий Совета Председатела Ю. Цеденбала МНРП ЦК, республика правительства, дерригача монгольски халкъа цIерах советски делегаце членашка моаршал делар, ираз долаш йоаккхийла оаш монгольски лаьттан тIа оашош йоакхха ха аьнна ловца баьккхар. ВIашагIкхийттача хана Л. И. Брежнева КПСС Центральни Комитетагара совгIата МНРП Центральни Комитета делар советски художника Л. Земскова дилла «Ленин Разливе» яха сурт.

УЛАН-БАТОР, 12 январь. (ТАСС спец. корр.). Монгольски халкъа-революционни парте Центральни Комитетои Монгольски Халкъа Республика Министрий Советои шу оттадир хьаккаьча укхаза йолча КПСС ЦК Хьалхара секретарь Л. И. Брежнев керте латтача СССР партийно-правительственни делегацена.

Шун тIа бар советски делегаце членаш, МНРП а МНР правительства а кулгалхой, общественни организацей кулгалхой, монгольски столица къахьегамхой викалаш, хIаьта иштта МНР-ера СССР посольства болхлой а Улан-Баторе болх беш бола советски специалисташ а.

ДоттагIал тIехь, дег тIарча безамца шун тIа ха йоаккхаш къамаьл дир МНРП ЦК Хьалхарча секретара, МНР Министрий Совета Председатела Ю. Цеденбала.

Цул тIехьагIа микрофона дIатIавода СССР партийно-правительственни делегацена керте латтар, КПСС ЦК Хьалхара секретарь Л. И. Брежнев.

Ю. Цеденбалеи Л. И. Брежневеи къамаьлашка чIоагIа уйла тIайоккийташ ладийгIар, деттача тIоараша дукхаза а юкъахдаьхар уж.

УЛАН-БАТОР, 12 январь. (ТАСС). Хьажа яха советски партийно-правительственни делегаци а йолаш опера балетеи Пачхаьалкхен театре доккха концерт эттадир тахан. МНР а СССР а Пачхьалкхений байракхашца ега я театра зал.

Зрителаша дIаьхдаь тIоараш а детташ тIаийцар зале гучабаьнна Л. И. Брежнев, советски делегаце членаш, Ю. Цеденбал, Ж. Самбу, халкъа Монголе партеи правительстваи кхыбола кулгалхой.

ВIашагIкхийттача хорои оркестрои Советски Союза а Монголе а Пачхаьалкхений гимнаш лекхар.

Iалаьмате дика чакхдаьлар мехка дикагIа долча артистически низаша дакъа лоацаш хинна концерт.

УЛАН-БАТОР, 13 январь. (ТАСС спец. корр.). «ИХ-ТЭНГЕР» яхача правительственни резиденце тахан укхаза дIайолаелар КПСС ЦК Хьалхара секретарь Л. И. Брежнев керте волча Советски Союза партийно-правительственни делегаценеи МНРП ЦК Хьалхара секретарь, МНР Министрий Совета Председатель Ю. Цеденбал керте волча Монгольски Халкъа Республика партийно-правительственни делегаценеи юкъера переговораш.

УЛАН-БАТОР, 13 январь. (ТАСС). Советски партийно-правительственни делегаце членаш К. Т. Мазуров. А. А. Громыко, Р. Я. Малиновский, М. А. Полехин, Б. Б. Городовиков, Л. Н. Соловьев тахан Улан-Баторерча промышленни комбинате — монгольски промышленноста духхьашхарьяр йолча хилар. Советски Союзо гIо а деш хьалъяь комбинат мехка йоккхагIа йолча промышленни предприятеех цаI я тахан.

Советски хьаьшащца цхьана комбинате баьхкар МНРП ЦК Политбюро член, МНР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель С. Лувсан, МНР Министрий Совета Председатела заместитель Б. Дугэрсурэн, МНР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр М. Дугэрсурэн, МНР халкъа бIуний гIулакхашта вола министр Ж. Лхагвасурэн.

Комбината цхьан цехе дукхача наьха митинг хилар.

Митинге къамаьл дир чIоагIа тIоараш а детташ тIаийцача К. Т. Мазурова. Делегаце цIерах, советски халкъа цIерах, цун сийлахьча болхлой класса цIерах цо дег тIара вежарашха моаршал делар комбината болхлошка, боккха ловца баьккхар социализма гIулакха беркате къахьегача цар толамаш дахар ловш.

УЛАН-БАТОР, 13 январь. (ТАСС). Официальни доттагIала визитаца укхаза йолча Советски Союза партийно-правительственни делегаце сийна тахан прием йир МНР-ерча СССР посола Л. Н. Соловьева. Приеме бар КПСС ЦК Хьалхара секретарь Л. И. Брежнев, КПСС ЦК Президиума член, СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель К. Т. Мазуров, советски делегаце кхыбола членаш, МНРП ЦК Хьалхара секретарь, МНР Министрий Совета Председатель Ю. Цеденбал, МНРП ЦК Политбюро член, Сийлахь-йоккхача халкъа хурала Президиума Председатель Ж. Самбу, партеи правительстваи кхыбола кулгалхой. Хьаьшащца приеме бар мехка общественни организацей кулгалхой, Iилма, культура, искусства болхлой, монгольски столица къахьегамхой викалаш, хIаьта иштта дипломатически корпуса членаш а.

Iалаьмате доккхача доттагIалца, дег тIарча хьалашка чакхъяьннача приеме Л. И. Брежневеи Ю. Цеденбалеи кад текъабир.

УЛАН-БАТОР, 13 январь. (ТАСС). Пионерий Дворецеи промышленни комбинатеи хинначул тIехьагIа монгольски мастераша къамаен къовсама шоай йоккхь говзал хьахьокхача городской спорта Дворецe бахар советски делегаце членаш. Спорта Дворецe гулбеннараша безаме тIайийцар советски хьаьший, МНРП а республика правительства а кулгалхой.

А. Н. КОСЫГИН Г. НАНДАЦЕИ К. КАМАРАДЖАЦЕИ ВIАШАГIКХЕТАР

ДЕЛИ, 12 январь. (ТАСС). Селхан саррахьа Инде Премьер-Министра декхараш кхоачашдеш вола Г. Нанда волча а ваха, Советски правительстваи советски халкъеи цIерах а шийгтара а кодам бир СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина веннача Л. Б. Шастрех.

А. Н. Косыгинаи Г. Нанданеи юкъе доттагIал тIехь къамаьл хилар, цига вар Узбекски ССР Министрий Совета председатель Р. Курбанов, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра заместитель Н. П. Фирюбин, СССР МИД-а отдела заведующи В. И. Лихачев, Индера СССР посол И. А. Бенедиктов.

ДЕЛИ, 12 январь. (ТАСС). Селхан визитаца Индийски къаман конгресс яхача парте Председатель К. Камарадж волча а ваха, цунца доттагIал тIехь къамаьл хилар СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина.

А. Н. Косыгин Деле ва

ДЕЛИ, 13 январь. (ТАСС). Укхаза волча СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина, тахан Инде сийлахь-боккхийча пачхаьалкхени политически деятелашта Махатма Ганденеи Джавахарлал Неруней кремаци яьча моттигашка а ваха, венокаш ехкар. Советски правительствана керте латтачунца цхьана венокаш йохкача церемоне бар Узбекски ССР Министрий Совета председатель Р. Курбанов, Индера СССР посол И. А. Бенедиктов, кхыбола официальни нах.

ТIеххьара накъа ваьккхар

ДЕЛИ, 12 январь. (ТАСС). Тахан укхаза Инде премьер-министр Лал Бахадур Шастри дIаволлаш таьзет эттар.

Iаьдалашта хетачох, дIадахача 24 сахьата кIийна хьалхашка гIолла тIехваьлар пхи бIаь эзар совгIа саг, из везаши лоархIаши шоаш хинна хилар хьа а хьокхаш.

Дакъа дахьаш йоагIа процесси индийски столица улицашка гIолла чакхйоал, Радис Патх яхача магистрале гIолла тIех а яьле Инде сийлахь-йоккхийча наIарашка йода къаьнарча Деле пен Iокхоачалучча гIолла гола а техе, кремаци ергйолча моттигигахьа, воагаве лотаяь цIи йолчахьа йода.

Веннача Премьер-Министра цIенгара Джамна яхача хи йисте кхачалца 10 километр гарга никъ ба. Иззал бIаьхача новкъа Лал Бахадур Шастри тIеххьарча новкъа воаккхаш из ийца болх бIаьш эзараш нах.

Инде пачхаьалкхен байракх тIалатессa бола, веннача Л. Б. Шастре дакъа чуулла кIий тIалаттача артиллерийски лафета хьалхабаьнна болх Инде бIуний кхаь тайпан штабий начальникаш. Венначун дакъа чуулача кIийна гонахьа я индийски герзашцарча низий вIашагIтеха подразделенеш. КIийна тIехьа болх Л. Б. Шастре дезали гаргара нахи, кхыча мехкий правительственни делегацеш а царца СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин керте латта советски делегаци а. Процесси дIахьош бола из берриги никъ дIалаьцца къаьнарча индийски традицешка хьежжа розай лордилгаши зизаши Iокхувс Делерча наха.

ДЕЛИ, 12 январь. (ТАСС). Моттигерча ханах 12 сахьати 32 минути яьлча Джамна яхача хин малхбузехьарча берда тIа, боккхийча индийски политически деятелий Махатма Гандеи Джавахарлал Неруи дегIамашта кремаци яь хиннача кремаци йир Л. Б. Шастре дегIа.

Индийски ритуалага хьежжа Шастре воккхагIа волча воIо Хари Кишана дакъа доагаде цIи лотаю. Салюта залпаш йоал. Дына гIулакх деш бараша индуистски тексташ еш.

Кремаци еча церемоне бар Инде Президент Сарвапалли Радхакришнан, Инде Премьер-Министра декхараш кхоачашдеш вола Гулзарилал Нанда, кхыча мехкий делегацешта керте латтараш, цу даькъе СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, США вице-президент Г. Хэмфри, Великобритане короленас шийггара вайта викал лорд Маунт Бэттен, кхыбараш.

Кремаци еча Инде дезгелаш дагалоаттабар духьа парк йогIаргья.

ЭКОНОМИКЕИ КУЛЬТУРЕИ ДЕГӀАЯРА КЕРДАЧА ТОЛАМАШЦА

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаккхехьарча Совета ворхӀлагӀча сессера

Тха газета тӀа хоам мбарра, 11 январе хилар Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаккхехьарча Совета аргӀанара ворхӀлагӀа сесси.

1966 шера Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа боахам дегӀабоалабара пачхьалкхен планах йола доклад еш сессе къамаьл дир республика Госплана председатела С. В. Брыксина.

— ДӀадаха шу Нохч-ГӀалгӀайчен на белгалдаьлар Ӏалаьмате дика къахьегама толамаш лахарцеи йоккхача, йиццургӀоацача событешеи: халкъа боахам дегӀабоалабеш толамаш лахарах республикана вай пачхьалкхен тӀехлола совгӀат — Ленина орден еннай, пхе сага социалистически Къахьегама Турпала цӀи еннай, 245 сага Советски Союза орденаши медалаши еннай. Цу совгӀаташа къахьегамхой дегаш гӀоздаьхар, шоай къахьегама лакха мах барах, ленински къамий политика котъяларах, вай республика боахами культурей тоаяра дас санна йоахо ярах партии правительствои боарам боацаш шоашта дукха езара уйла кхайкаю цар, баркал йоах.

Нохч-ГӀалгӀайчен къахьегамхошта из совгӀат тӀаийцар коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдара кхы а чӀоагӀагӀеи дикагӀеи къахьегара кхайкарал ду тӀахьехам санна, шоай низ, хьинар, шоашта ховр дӀахо а вай пачхьалкхен экономически низ лакхбараи культура тоаяраи дӀадала кийча ба уж.

Доклачико дика доашхаш дувц 1965 шера план кхоачашъяра итогех. Цу итогаша тешал ду Нохч-ГӀалгӀай республика халкъа боахамо ше дӀахо дегӀабоагӀаш беча новкъа боккха гӀа баккхарах. Оттаяь хинна халкъа боахама план дукха а дукхагӀча керттерча хьокхамех толамца кхоачашъяьй. Планал совгӀа дика дукха продукци яьккхай, дӀахо а лакхъяьй технически прогресс, дукхача предприятейи организацейи балха тӀара технико-экономически хьокхамаш тоадаьд.

Ераш я цхьайола цифраш: Валови продукци арахеца шера йоагӀа план республика ерригача промышленносто 102,2 процент кхоачашъяьй, планал совгӀа арахийцай 19 миллион сом совгӀа мах бола продукци. 1964 шераца нийсйича промышленни продукци 10,2 процент дукхагӀа арахийцай. Къаьстта дегӀадаьккхад промышленноста керттера доакъош — мехкдаьтта, газови, мехкдаьтта чакхдоаккха, химически, машиностроительни. ДӀадахача шера дукхагӀа даьккхад мехкдаьтта 27 процент, газ 46 процент, дукхагӀа яьккхай электроэнерги, синтетически этилови спирт, полиэтилен, сборни аьшкабетон, парафин, кирпишк, тракторни прицепаш. Цу ханна дикка дукхагӀа даьд халкъа дукха эша товараш: тийга хӀамаш, мебель, даьтта, нахча, дулха а шурий а продукташ.

Производство дегӀаахара темпаш лакха хиларах республика дукхача промышленни предприятеша ханал хьалха кхоачашдир ворхӀ шера плана контрольни задани.

ДӀахо а производственни процессашта механизаци ярахи керда техника юкъейоалаярахи 1965 шера промышленностера къахьегама овсарле 7,2 процент лакхъелар. Промышленни продукцега шийга дӀададар лохдарах планал совгӀа ши миллион сомал тӀех мах бола продукци арахийцай.

Цхьабакъда, йоах доклачика, республика промышленни предприятей балха тӀехь дӀадахача шера дукха кхоачамбоацараш хилийтад. Республика 166 предприятех валовой продукци арахецара шера йоагӀа план кхоачашъяьнзар 18 предприяте. 15 предприяте кхоачашъяьнзар къахьегама овсарлен план. ЦӀенхаштта кхоачамбоацараш хилийтар моттигерча лоархӀама предприятей балха тӀехь. Масала, бахача наха бытовой гӀулакх дара управлене йоагӀаш йола терко янзар шийна еннача ассортиментах задани кхоачашъяра, культурно-бытовой лоархӀам болеи боахам тӀа эшеи керда хӀамаш арахеца Ӏомавалара гӀулакхаш кӀезига леладир. Бахача наха дукха эшаш долча арахецача товарий ассортимент Ӏалаьмате къе я, йаьххача хана керда ца йоаккхаш а шер ца еш а я из. Управлене ледара караерзаю полиэтиленахи пластмассахи хӀамаш еш йола цех. КӀезига арахец моттигерча хьунахи промышленни предприятей отходехи еш йола хӀамаш. ДӀадахача шера болх вогӀа бир маьхк еча промышленноста треста цхьайолча предприятеша. Йоккхий производственни мощносташи хиланза яргӀоаца бедали йоллашехь. ДӀадахача шера баьца дааргй консерваш 25 процент кӀезигагӀа арахийцар Саьмуашкарча сомех консерваш еча завода цул хьалхарча шера хийцачул.

ДӀахо доклачико дувц 1965 шера республика колхозашеи совхозашеи баьча балхах. Цар дикка толамаш даьхад юртбоахама продукташ яхарей уж кийчъяреи план кхоачашъеча. Валовой чуийца ялат 1964 шера хинначул 31 эзар тонн дукхагӀа хилар, вешта аьлча 9 процент дукхагӀа, дикка дукхагӀа даьккхад дуга, гидуаргий ганараш, шекара свекла.

Юкъера лаьрхӀача гектара тӀара 16,6 центнер ялат даьккхар е 1964 шера даьккхачул 2,1 центнер дукхагӀа. ДикагӀа хьийкъай шекара свекла. Дика толамаш даьхад сомий комсийи бешамаш лелаера. Колхозашкеи совхозашкеи валовой лаьрхӀа чуийна сомаш 23 эзар тонн совгӀа хилар е цул хьалхарча шера хинначул 84 процент дукхагӀа, хӀаьта комсаш — 76 эзар тонн с 3.8-аза дукхагӀа. Пхьадола толамаш даьхад хьайбай боахаме а. Колхозашкареи совхозашкареи хьайбаш дийбад, дукхагӀа даьккхад дулх, шура, фуаш, тха. Фуражни цхьан Ӏатта лерхӀаш яьккха шура 63 килограмм дукхагӀа хилар.

Парте ЦК мартовски Пленуме юрта боахам лакхбара оттадьча экономически гӀулакхаша колхозийи совхозийи продукци дукхагӀа яккхараи из пачхьалкхенга йохкараи тӀехьара материальни безам лакхбир.

1965 шера республико кхоачашъяьй юртбоахама продукце керттера тайпаш эцара план, хьажкӀашкареи гидуаргий ганарашкареи дӀайиккхача. Планал тӀех дикка дукха дехкад ялат, сомаш, комсаш, шура, кхыйола продукташ. Закупочни маьхаш юкъедоаладаро колхозашкеи совхозашкеи йиш хилийтар дӀадахача шера пачхьалкхенга продукци йохкара чотах кхы тӀа а 6,1 миллион мах бола доход чуя.

Республика юрта боахам лакхбара юкъе дукхагӀа дакъа лаьцар Сунженски, Наурски, Грозненски, Шелковски районий боахамаша, кӀезигдукха тоабир шоай болх „Гудермесски, Наьсарен, Урус-Мартана районий совхозаша.

Хьалха латтача боахамаша даьхача толамаша тешал ду кхашкара хьувкъам а хьайбай продуктивность а лакхъяра колхозашкеи совхозашкеи йоккхий торонаши кхоачамаши хилара.

Мелиораци хий боахамеи министерства (нов. Давыдов), юрта боахама министерства (нов. Илюхин), цхьайолча управленеша дийза даргдоацар дац хий дехкача системайи каналийи эксплуатаци тоаяра. Цхьайолча боахамашка доккхий лаьтташ дус плана юкъе ца долхаш, шоай ханнахьа каналаш цӀен а дац, гидротехнически сооруженешта ремонт а яц. Цу дерригнеша чӀоагӀа кӀезигбу хий дехкача лаьттах боала пайда, юхатт ялатеи доакъареи культураши ебигга.

Хьайбай боахамерча эггара а хелагӀча балхашта — доахан деттара, доакъар кийчдара, хий Ӏалашдара, кхийш цӀендара ледара ю механизаци. Цхьайолча колхозашкеи совхозашкеи дукха ха йоаккх доахан деттача установкашка болх ца байташ, хьалххехьа а обработка а яь, доакъар Ӏанарца кийчдац.

«Сельхозтехника» республикански объединене (объединене управляющи нов. Аванесов) кхоачамболаш новкъостал дац колхозаштеи совхозаштеи хьайбаш леладерий къахьегама механизаци яра, болх ца беш йола оборудовани механизмаши фермашка болх бе йолаялийтара хиланза харгдоацар дац. Цхьадолча боахамашка бизза кхечам баьбац хьайбашка Ӏалаккхийтара, цу гӀулакхо Ӏа селла кӀаьла доллашехьа хьайбай продуктивность лохъяьй, хьайбаш дулха дӀалулга дохадаьд.

БӀаьсти кхашка дергдолча балхашта колхозаши совхозаши кийчъяра йола Ӏалаьмате дика ха вехьа дӀайохийт. ДӀадергдолча ялата фуа дизза шоаш Ӏалашдаьлац Наурски, Нажай-Юрта, Шаьла, Советски районий боахамаша. Республике кхоачашъяьяц коартолий, хьажкӀий, ялата-бобови фу дӀаоттадара план. ХӀаьта дӀаоттадаьча фух 40 процент мара дӀаде мегаргйолаш кийчдаьлац.

Республика тӀехь-тӀехьагӀа дукхагӀа хьалъеш йола капитальни гӀишлош дӀадахача шера миштта хьалъяь хиннай а дийца, доклачика белгалдоах цу лоархӀамерча гӀулакха тӀехь хинна цӀенхашттара кхоачамбоацараш. Ерригга хьайийцача республике капитальни гӀишлош хьалъяра план кхоачашъяьяц средстваш караерзаяра а хӀаьта иштта керттера фондаши производственни мощносташи болх бе йолаялийтара а хьакъехьа. ЦӀенхаштта тӀехьадисар нах чубаха цӀенош хьалделга. Нах чубаха хьалдаь цӀенош эксплуатаце дӀадалара шера йоагӀа план 82 процент мара кхоачашъяьяц.

Капитальни гӀишлош хьалъеча иштта цӀенхаштта кхоачамбоацараш хиннад гӀишлошъеча организацеша — «Грозпромстрой», «Чечингсельстрой» тресташа, «Южгазстрой» специализированни СМУ, «Грознефтехимстрой» треста, кхычар лерттӀа болх ца бар бахьан долаш.

ГӀишлошъеча организацей болх цӀенхаштта юхасецабеш хилар уж шоай ханнахьа металлаца, цементаца, турбашца, хьунца, кхыча материалашца Ӏалаш ца ярах, цу гӀулакха бехктокхаме я материальни контораш — снабжене Грозненски универсальни контора, Упрснабсбыт, кхыйола снабженчески организацеш.

ГӀишлошъеча организацеша хӀанз лелара лоаттабу шоаш деча балхий дикал лакхъяра тӀехьара къовсам. Цхьайола моттигаш нийслу даь даланза доккхий хӀамаш а долаш, даь балхаш дика даланза а йолаш объекташ эксплуатаце дӀаелаш. ГӀишлош хьалъяра проекташи технически условеши телхаеш моттигаш я.

ДӀадахача шера дикка дукхагӀа хилар машиннаькъаца, автомобилий наькъаца, фецарча транспортаца хьош бола мухь. ДӀахо а дегӀабера бувзами наькъаш дехкилгеи. Цхьабакъда халкъа боахама цу доакъошка а да шоай кхоачамбоацараш, уж дӀадаха деза.

Нов. Брыксина дийцар халкъа вахара хьал дӀахо а лакхдеш лаьча гӀулакхех. Балха алапи лакхдир просвещене, унахцӀено лораяра, культура, жилищно-коммунальни боахама, торговле, кхыча доакъой болхлошта. Цун чотах республика къахьегамхой алапи 22,7 миллион сом лакхденнад. Дикка лакхденнад бахача нахага халкъа эша товараши кхачан продукташи йохкилга.

Республика къахьегамхошка кхьачар пачхьалкхен средствай чотах хьалдаь 105,9 эзар квадратни метр хула нах чубаха цӀенош. Царел совгӀа хьалдир кооперативни нах чубаха 5,6 эзар метр хула цӀенош, 3 эзар совгӀа индивидуальни цӀа.

Миштад 1966 шера республика халкъа боахам дегӀабоалабара плана керттера наькъаши белгалонаши? Доклачико йоах, ер шу вай мехка вахара къаьстта лоархӀам болаш парте хургйолча съезде чӀоагӀъергйолча керлача пятилетка шу хиларах тара. Республика халкъа боахама 1966 шера плана керттера декхараш да юрта боахам дегӀабоалабара шерра йола программа чакхъяккхар, технически прогресс Ӏалашъеш йолеи къахьегама овсарле лакхъюи промышленноста доакъош дӀахо а дегӀадоаладар, халкъа дукха эша товараш дукхагӀа арахецар, халкъа вахара хьал дӀахо а лакхдар.

Промышленность дегӀайоалаярах. 1966 шера планах валовой продукци соахкарчул 11 процент дукхагӀа арахеца лерхӀ республика ерригача промышленносте. Из деш дукхагӀа дегӀайоагӀаргья мехкдаьтта, газовой, мехкдаьтта химе промышленность, машиностроени. Мехкдаьтта 17 процент, газ — 34, электроэнерги — 12,3 процент дукхагӀа йоаккхаргья, химически продукци — 7,5 процент, парафин — 10, ацетон — 9, фенол — 13,5, синтетически дубителаш — 10, мехкдаьтта аппаратура — 21, тракторни прицепаш — 21 процент дукхагӀа арахецаргья.

Бахача наьха хьашташ кхоачамдар дукха дукхача наха эша товараш дикка дукхагӀа арахецаргда.

Бахача наха эша товараш арахецареи дӀахо а бытовой гӀулакх тоадареи даькъе боккха лоархӀам тӀабожаш я моттигера промышленности моттигерча советий организацеши. Правительства решенега хьежжа хьалха совнархозага дӀаенна цхьайола предприятеш хӀанз республика Министрий Совета кара хургйолаш юхаоттаяьй. Царна хьалхле делаяра хьаеш я йоагӀаш йола министерстваш. Моттигера лоархӀам болча промышленноста валовой продукци дӀадахача шера хинначул 6,5 процент дукхагӀа арахеца лерхӀ, цунца бытовой гӀулакх дара управлене гӀолла 5,2 процента маьхк еча промышленноста тресте гӀолла 7 процента а йолаш. Планах культурно-бытовойи боахамеи лоархӀам бола товараш 42 процент дукхагӀа арахеца лерхӀ. Бытовой гӀулакх дара управлене, маьхк еча промышленноста треста, хӀаьта иштта промышленни предприятей кулгалхошта хьалхашка оттадеш дола декхар да: производства боарам лакхбарца арахецачара продукце дикал чӀоагӀа лакхъяра торгови организаце а заказчикашка хьежжа а изделей ассортимент шеръяри.

Къаьстта терко тӀаяхийта еза полиэтиленахи кхыйолча полимерехи еш йола хӀамаш арахеца производственни мощносташ караерзаяра, моттигера гӀишлош ю материалаш хьаелга шердара, баьца даарех, сомех, царца хьуна сомаш а болаш, кхачан продукташ арахецара, моттигерча хьунах мебель, кухнена эша инвентарь, обозодеталеш, ловзоргаш, кхыйола хӀамаш хьаяра. Доккхий декхараш оттаду бахача наха бытовой гӀулакх делга тоалара даькъе. Укх шера дергдолча бытовой гӀулакхий боарам соахка хинначул 14,7 процент дукхагӀа лакхбе лерхӀ, цунца городашка 8 процент, юрташка 56 процента а беш.

КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенега хьежжа предприятешкара производственни затраташ лохъяраи предприятей рентабельность лакхъяраи тӀаберзабаь экономически болх кердача лагӀа тӀа баьккха хила беза.

Предприятей кулгалхоша выработка технически дарда тӀа оттаяь нормаш юкъейоалаяра болх лакхбе беза. Товарни продукце цхьан сомага дӀайолха затраташ укх шера 0,8 процент лохъе лерхӀ.

Белгалдаьха технико-экономически хьокхамаш кхоачашде йиш я нагахьа санна экономе режим лелайой, ахчани материальни средстваш дӀаяхийтара даькъе доал ца дарца къовсам лоаттабой, арахецача продукцега шийга дӀабода мах лохбара эша производства чура торонаш оарцагӀйоахе. Цу гӀулакха тӀехь боккха лоархӀам болаш хургда предприятешеи боахама организацешеи московски ленинградски предприятей инициативах баьржача металли материалаши кхояра тӀехьарча болама юкъе хьинаре дакъа лоаце.

Юрта боахам дегӀабоалабарах. Пхе шера юртбоахама продукташ эца оттаяьча чӀоагӀача плано маяххара, 1966 шера эцача продуктай боарам хургба: ялат 125 эзар тонн, гидуаргаш — 20 эзар (16 процент лакх а луш), баьца дааргаш 60 эзар (9 процент лакх а луш), шекара свекла 175 эзар (3,5 процент лакх а луш) коартолаш — 3 эзар, сомаш — 15 эзар, комсаш — 55 эзар тонн, хьайбаши коа тӀара оалхазараши — 23 эзар, шура — 67 эзар, фуаш — 33 миллион, тха 2750 тонн.

Оттаяь задани тӀеххкоачашъяраи планал совгӀа пачхьалкхенга продукци йохкараи йоккхий торонаш йолаш я республика колхозаши совхозаши.

Юртбоахама продукташ йоахилга Ӏалашде деза лаьттах дикагӀа пайда эцара, культураш дӀаювча лаьттан структура пайданегӀа хилийтара, хий дехка лаьтташ дукхагӀа хилийтара, хьайбашта эша чӀоагӀа йола база хьаяра чотах.

Пачхьалкхено доккха новкъостал ду юрта боахама цун материально-технически база чӀоагӀъеча.

Укх шера республика юрта боахам дегӀабоалабара къоастае лерхӀ 22 миллион гаргга сом капиталовложенеш. Цул совгӀа шоай накопленейи пачхьалкхен кредитеи чотах колхозаша кхоачашдергда 10 миллион сомал тӀех боарам бола балхаш.

Цу средствай чотах хьалъергья производственни помещенеш, нах чубаха цӀенош, коммунальни культурно-бытовойи объекташ. Дикка суммаш дӀайохийт комсаш лелаю совхозаш яхкара. Старо-Юртовски коа тӀарча оалхазарий фабрика, парниково-теплични комбинат дӀахо хьалъяра, даьгӀенашка долча наькъаш дахкара, Серноводски юртбоахама техникума дешара корпус, кхыйола объекташ хьалъяра.

Хий боахам хьалбара планах дӀадахийта лерхӀ 2 миллион сом гаргга капиталовложенеш, цо йиш хулийтаргья цхьадолча даькъе йолаш йола хий дехка системаш тоаяь эргаяха, 300 гектар хулача лаьтта планировочни балхаш кхоачашде, кхы тӀа 1000 гектар совгӀа долча лаьтта хий дилла.

Укх шера республика колхозашкеи совхозашкеи кхоачаргья: 124 гусеничи трактор, 400 пропашни, 200 ялат чуэца комбайн, 245 мухь кхухьа автомобиль, кхы дукха а техника. 62 эзар тонн минеральни удобрени кхоачаргья.

Цу ханна Ӏан замалахь пайда эца беза бӀаьсти кхашка дергдолча балхашта кхашка органически удобренеш яхкара, тракторашиер ерригга юртбоахама машинаши дика кийчъяра, кхоачамхиллал дӀаде дика фу кийчдара. Юрта боахама министерство декхарийла я колхозхойи совхозий болхлойи къахьегама дикагӀйолча методаштеи приемаштеи Ӏомабергболаш курсаш яхка, квалифицированни болхлой бола механизированни звенош вӀашагӀтоха, царна хьаьда йола балха участкаш тӀачӀоагӀе. ХӀаьта иштта теркам тӀабахийта боагӀа алапи далара система дӀахо а эргайоаккхаш тоаяраи кхашкара хьувкъам а хьайбай продуктивность а лакхъяра тӀехьа бола материальни безам лакхбергболаш колхозхоштеи совхозий болхлоштеи материальни поощрени ярaи.

Капитальни гӀишлош хьалъяр. Плана проектах 1966 шера йоккхийча масштабех капитальни гӀишлош хьалъе лерхӀ. Халкъа боахамга дӀайохийтача пачхьалкхен капитальни вложеней ерригга боарам 162 миллион сом хургба е дӀадахача шера хинначул 10,8 процент дукхагӀа. Республика Министрий Совета кара болча боахамга планах дӀаяхийта лерхӀ 10,8 миллион сом дола капитальни вложенеш е дӀадахача шера хиннарел 17 процент дукхагӀа. Пачхьалкхен капиталовложеней доккха дакъа дӀалохийтаргда промышленни гӀишлош хьалъяра, эггара хьалха промышленноста мехкдаьтта, мехкдаьтта чакхдаккхара, химически доакъошка а дохийташ.

Укх шера дӀахо дергда Вознесенски газобензинови завод, Грозненски нефтемаслозавода парафинови цех, ЦГФУ, ацетонови заводе доакъара концентраташ ю цех, Грозненски химически комбинате полиэтилена шоллагӀча аргӀан установка хьалъяра балхаш. Гудермесе шерра доаржадергда синтетически каучука комбинат хьалъяра балхаш. ДӀахо дергда Шаьла районе цементни завод, «Электроинструмента», «Мединструмента», «Пищемаша» заводаш, Гудермесера консервни завод, Грозненски чхьагӀара-коньяка комбинат, Наурски чхьагӀара завод, кхыйола объекташ хьалъяра балхаш.

Хьалъяь а яьккха эксплуатаце дӀаяла лерхӀ Грозненски № 3 йолча ТЭЦ-а энергетически мощностий хьалхара аргӀа, Наьсарен-Вокзалера трикотажни фабрикеи маькха заводи, г. Грознера слюдяной фабрика, эргаьккха тоае лерхӀ «Красный молот» завод.

Капиталовложеней дикка боккха боарам дӀабохийтаргба нах чубаха цӀенош хьалдарга. Цу гӀулакхашка дӀадахийта лерхӀ 15,2 миллион сом пачхьалкхен ахча, дӀадахача шера дахийтачул 26,3 процент дукхагӀа хул из. Министрий Совета кара болча боахаме гӀолла укх шера нах чубаха цӀенош хьалдарга дӀайохийтача капиталовложеней боарам 4 миллион совгӀа сом хургба, цо йиш хулийтаргья 32 эзар квадратни метр хула нах чубаха цӀенош хьал а даь, эксплуатаце дӀадала е дӀадахача шера хинначул 6 процент дукхагӀа.

Культурно-бытовой гӀишлош хьалъярга, коммунальни боахам дегӀабоалабарга, городаши юрта районаши тоаярга плана проектах 5 миллион сом совгӀа дӀадахийта лерхӀ, цунца: коммунальни гӀишлош хьалъярга цхьа миллиони 900 эзари сом, школаши берий бешамаши хьалъярга ши миллиони 480 эзари сом, культура объекташ хьалъярга 380 эзар сом, унахцӀено лораяра гӀишлош хьалъярга 350 эзар сом.

Вай республике капитальни гӀишлош хьалъелга тӀехьадиса латтар дӀадаккхара, укх шера деш дола балхаш дикка дикагӀа дара пачхьалкхен план кхоачашъяра декхар оттаду гӀишлошъеча организацештеи заказчикаштеи хьалхашка. Из дара гӀишлошъеча организацеша шоай къахьегам дикагӀа вӀаштӀехьбаккха беза, тӀагӀертта юкъейоалае еза балха индустриальни методаш, гӀишлош хьалъяра ханаш лоацъе, царга дӀададар кӀезигде. гӀишлош дикагӀа хьалъе гӀерта еза.

Капитальни гӀишлош хьалъяра планаш кхоачашъяра хьакъе снабженчески организацей бола бехктокхам лакхбе беза, юкъарчал доацаш царех тийша да хьалъеш латта гӀишлош шоай ханнахьа материалашеи хиланза яргӀоацача оборудованецеи Ӏалашъяр.

Транспорти бувзами дегӀабоалабар. 1966 шера дӀахо а дегӀайоагӀаргья республика транспорти бувзами. Болх бергба Кень-Юрт — Терски, Урус-Мартан—Грушевой, Энгель-Юрт—Коатар-Юрт яха наькъий участкашка а кхычахьа а.

Даь йистедаха лерхӀ Автури яхача юрта йисте гӀолла далача Хулхулау яхача хи тӀа, Зоца яхача юрта йисте Чанты-Аргуна тӀа, Дай яхача юрта йисте Шаро-Аргуна тӀа тохкаш дола тӀаьш, хӀаьта иштта Энажкъонгий-Юрта Шолжа тӀа гӀашлой тӀий тилла лерхӀ.

Машиннаькъа, автомобильни наькъа, фецарча транспорта предприятей коллективаш декхарийла я транспорта дерригача тайпаш тӀа бера балха тӀара эксплуатационни экономически хьокхамаш тоадара тӀехьа чӀоагӀагӀа къовсам лоаттабе, мухь тӀаботташи тӀера Ӏобоаккхаши транспорто сеца латташ, ремонт еш йоаккха ха лоацъе, авареш хулга дӀадаккха, пассажирашта деча гӀулакха культура чӀоагӀа лакхъе. Бувзама управлени декхарийла я бахача наха деш дола телефонни почтовии гӀулакх дӀахо а тоадара, телефонизаци радиофикаци дегӀайоалаяра къоастаеш йола средстваш йизза караерзаяра терко тӀаяхийта.

Автомобильни наькъаш декхареи уж тоадареи управлене гӀулакхаш тӀаэца деза, хӀаьта иштта тоаде деза автомобильни наькъашта, тӀайшта, искусственни сооруженешта эксплуатаци яра а уж лелаялара а гӀулакх.

Цул тӀехьагӀа доклачико дувц дегӀайоалае лерхӀача общественни производстваи лакхъе лерхӀача къаман доходаи тӀара хьа вай мехка 1966 шера дӀахо а планах советски наьха вахара хьал лакхде оттадаь хилар. Вай республика болхлойи гӀулакхера нахи 18,4 эзар саг дукхагӀа хургба, алапе фонд 5,8 процент лакхлургья.

Бахача наьха доходаш лакхъяларца дувзаденна пачхьалкхени кооперативни торговле розничный товарооборот укх шера 303 миллион сом боарам болаш хургья е дӀадахача шера хинначул 6,3 процент дукхагӀа. Бахача нахага дӀадахача шера дехкачул 18 миллион сом дукхагӀа товараш дохкаргда. Дикка шеръяла йоагӀа торгови сеть.

Укх шера проектах городашкеи юрташкеи пачхьалкхен капиталовложеней чотах хьалде лерхӀ 120 эзар квадратни метр хула нах чубаха цӀенош. Цул совгӀа цӀенош деча кооперативаша 12 эзар квадратни метр хула цӀенош, хӀаьта бахача наха шоаш хьалдерга пачхьалкхен кредита новкъосталца 98 эзар квадратни метр хула цӀенош. Цу тайпара укх шера къахьегамхошка кхача еза дика тоаяь 7000 гаргга квартира. ДикагӀа тоаяь планировкеи йизза дика тоаяь квартираш хургйолчеи типови проектех хьалде деза нах чубаха цӀенош. Дикка балхаш де деза коммунальни боахам дегӀабоалабеш а. ДӀахо балхаш дергда хий дулла турбаш ехкаш, банеш, прачечнеш хьалъеш, электрификаци еш, городаши райцентраши тоаеш.

Проектах белгалдаьккха да г. Грозне Ленина улицагӀа путепровод хьадъяь йисте яккха, керда трамвайни депо хьалъе йолае, цо йиш хулийтаргья города транспорта болх дикка тоабе. Сметни дӀадодар 15 миллион сом хургдолаш дола канализаци очистни сооруженеши хьалъяра балхаш дӀадоладергда Заводской районе «Грознефтехимзаводы» яхача объединене. Шолжа чура хий бӀехдеш дола промышленни предприятешкара доагӀеи фикальнии хиш дӀадахара деш да уж балхаш. ВЦСПС средствай чотах Черноречески водохранилищеи Сержень-Юртеи хӀарадар 300 моттиг йолаш хургдолча салоӀача шин цӀен проект кийчъе лерхӀ.

1966 шера юкъарча дешареи сайрийнарчеи школашка деша багӀа нах 16 эзар саг дукхагӀа а, хӀаьта бериган 257 эзар саг а хургба. Берий бешамашкеи яслешкеи кхетадеш хьалкхедеш 21 эзар бер хургда. Больницей сеть шерлургья.

Юххера йистевоалаш доклачико йоах, чӀоагӀъергйолаш юкъейоалаяь 1966 шера республика халкъа боахам дегӀабоалабара проект оттаяьй предприятей, колхозий, совхозий, гӀишлошъеча организацей реальни тороний лоархӀам а беш, хиланза яргӀоацача материальни ресурсашеи ахчан средствашеи чӀоагӀ а ю. Укх шера план толамца кхоачаши тӀехкхоачаши яр боккха лоархӀам болаш хургда КПСС XXIII-ча съезда чӀоагӀъергйолча кердача пятилетка декхараш кхоачашдара.

* * *

1966 шера йолча Нохч-ГӀалгӀай АССР пачхьалкхен бюджета а 1964 шерара Нохч-ГӀалгӀай АССР пачхьалкхен бюджет кхоачашъяра а хьакъехьа доклад йир республика финансай министра нов. П. Я. Гуреева.

Производство дегӀаахара нийсса, йоах цо, семилетка шерашка цахаддаш дегӀаихар республика бюджета боарам а. Нагахьа санна 1958 шера бюджетера дӀаахийта ахча 47,4 миллион сом хиннадале, тӀаккха хьалхагӀе а оттаяьча даннеех 1965 шера бюджетера бокъонца дададхийтача ахча боарам 80 млн. сом гаргга е 1958 шерарчул 70 процент хӀана дац аьнна дукхагӀа хургда. Бюджете доходаш цу дерригача шерашка кхоачашхулаш хьаяьхкай.

Министрий Совето сессега чӀоагӀъяйта хьачуеннача, бюджет кхоачашъярах йолча отчетах гучох, нийсъяь 1964 шерара республика пачхьалкхен бюджет доходашта 68.871 эзар сом е 100,9 процент, расходашта 67.633 эзар сом е 99,1 процент а йолаш доходаш расходел 1.238 эзар сом дукхагӀа а йолаш кхоачашъяьй.

Республика Министрий Совето сесси хьажийта а цунга чӀоагӀъяйта а хьачуеннай 1966 шера республика пачхьалкхен бюджета проект доходаштеи расходаштеи 78.136 эзар сом е дӀадахача шера планал 4 процент дукхагӀа а йолаш.

1966 шерарча пачхьалкхен бюджета проект хӀанз оттаяьча промышленноста доал дара структураца нийс а еш, республика халкъа боахам дегӀаахара планага хьежжа оттаяьй.

Министра йоах, 1966 шера республика бюджете хьачуяхка езача ерригача доходех пачхьалкхени кооперативни предприятешкареи организацешкареи хьатӀаяхха еззараш 66.374 эзар сом лаьрхӀай, цунах хул бюджета ерригача доходех 85 процент. Республика доходаш хьахула керттера дакъа долаш юс оборота тӀара налог.

Цхьабакъда, йоах доклачико, депутаташка дӀахайтанза даргдац дӀадахача шера оборота тӀара йоагӀа налог йизза хьалулга Ростекстильторга базо, Грозненски химкомбинато, Главнефтесбыто, электростанцеша, Росторгодежда базо Ӏалашдаь ца хилар.

Оборота тӀара йоахача налого республика бюджета юкъера доккха дакъа дӀалоацаш хилар теркал а деш соахка бюджета гарга шоай декхараш кхоачашданза йолча предприятейи сбытовой базайи кулгалхой декхарийла ба доагӀача тайпара из кхетаде а планах хилийта лаьрхӀа товараш укх шера хьаделгеи тӀадахьилгеи Ӏалашде а, хӀаьта торговле министерства, Респотребсоюзо Ӏалашде деза 1966 шера хьожаяь фондаш дӀахьолгеи маьхала йоахилгеи.

Бюджете хьачуйоагӀача доходех шоллагӀа йоккхагӀа йола моттиг дӀалоац промышленноста, чуйеча цӀеной-коммунальни боахама, торговле предприятей, боахама кхыча доакъой пайдаш тӀара хьачутелача ахчаша а страховани ярах хьатӀаденача ахчан тӀара хьачутелача ахчаша а.

Пайдаш тӀара доагӀа ахчаш хьачутелара планаш йизза а шоай ханнахьа а кхоачашъелга оттаяьча ассортиментагеи дикалгеи хьежжа продукци арахецара планах хӀара предприятей боахама расчет лелаеча организацей кхоачашъярах, къахьегама овсарле лакхъярах, продукци хьаярга дӀабода махи кхыдолча гӀулакхашка дӀаухарий лохдарах, дӀаухийта бедал, материалаш, йоаго хӀама, электроэнерги, кхыдола материальни рузкъаш а ахча а бокъонца кходарах тийша да.

КПСС ЦК сентябрьски Пленуме белгалдаьххача тайпара, вай предприятешка доккхий кхоачамаш да производство дӀахо айяраи рентабельность лакхъяраи. Соахка продукци хьаяра плани накоплени планаши кхоачашъяьнзар цхьайолча предприятеша, хӀаьта из бахьан долаш тоъал дукха доходаш бюджете хьачу ца йоагӀаш а йисар.

Продукци дукхагӀа хьайраи из хьаярга дӀабода мах лохбараи хоадамболлаш долча хьалех цаӀ да къахьегама овсарле лакхъяр. Цхьабакъда, цхьацайолча предприятеша кхоачашбац из лоархӀамера хьокхам. Царех я Наьсаререн МалгӀабикерей райбыткомбинаташ, макаронни фабрика, СаьмуӀашкара сомий консерваш ю завод, Урус-Мартанера быткомбинат. Цига 1965 шера къахьегама овсарле лакхъяра планаш кхоачаш ца ярал совгӀа, 1964 шераца нийсйича кхыметтел лох а яьй из.

Дукхача предприятешка бизза пайда эцац керттерчеи оборотниш фондаех. 1965 шера 1-гӀа январь тӀаккхоачаш яьча переписа материалех, алхха маьхк йоттача промышленноста тресте, бытовой гӀулакхаш деча управлене, коммунальни боахама министерстве дӀаоттаянза 148,5 эзар сома маьха 258 оборудовани яр.

Цхьацайолча предприятешка лерттӀа пайда эцац оборотни средствах, хьаю дӀайодаш йоацеи дика йоацеи продукци, совнагӀа а ца эшаш а йола материалаш дукха тӀаккхухь. Цу доллача хӀамаша планал совгӀа запасаш Ӏоаю, юххера а, финансови халонаш тӀаккхоачаю.

Хьачуеннача халкъа боахам дегӀаахара плана тӀа чӀоагӀа уйла тӀайохийт бахача наха цӀагӀа эша гӀулакхаш дара. ЦӀагӀа эша гӀулакхаш ду предприятеш шеръяри хьалъяри духьа правительства яьча решенех цӀагӀа эша гӀулакхаш дарах хьатӀабоагӀа ерригга пайда цар доалахьа бусаш а производство шеръяргеи цунна механизаци яргеи дӀабохийташ а ба. Цунца дувзаденна йоккхий механизированни предприятеш хьалъянзеи дукха кагий мастерскеш дӀаяханзеи яргӀац.

Торговле Министерствай Респотребсоюзои бокъонца тахка деза бахача наха хьашт дола товараш малагӀаш да, товараш тӀаккхухьачеи дӀаюха хьожадечеи хана гӀалаташ а кхоачамбоацараш а ца хилийта хьажа еза уж, хоадамболлаш къовсам лоаттабе беза торгови предприятеш сайца латташ хиларца. Порядок оттае еза финансови боахаме а. Тайптайпарча бахьанех телха товараш пачхьалкхен чотах тӀера дӀадоахилга дита деза.

Юртбоахама продукци эцаш тела закупочни маьхаш лакхдаро, йоах дӀахо доклачика, совхозаша рентабельно болх бара хиланза даргдоаца хьалаш хилийтар. Цхьабакъда, из иштта доллашехьа а, хӀанз а кӀезига боахамаш дац производство лохача боарамe лелаеш пайда хьа ца луш дукха рузкъаш дӀаухийташ, зенаш деш, продукци арахецарга дӀабода мах лакха болаш.

1965 шера итт бетта юрта боахама министерства совхозаша лаьттанцара а хьайбашкара а хьа ца йоаккхаш йисай дӀачутелача юкъерча маьхех лаьрхӀача ворхӀ миллион совгӀача сома маьха продукци, хӀаьта совхозаша цу юкъа даьккхача хьаккхий, бежана дулхага, шурийга дӀабаха мах планахчул 1,4 миллион сом гаргга дукхагӀа хилар.

Кердача пятилетка хьалхарча шерре а дена ерригача совхозаша продукци дӀаялара планаш кхоачашъяь ца Ӏеш, продукци хьаяккхарга дӀабода мах лохбараи накопленешт оттаяь заданеш а кхоачашъяра динза дарг мел доацар де деза юрта боахама министерстваи производственни управленешеи.

Кооперативни общественни организацешкара хьатӀайоагӀа доходаш ше ювцаш, доклачика йоах, уж 2.627 эзар сом е 1965 шера бокъонца хьатӀаена хиннарел 1.325 эзар сом кӀезигагӀа хилийта лаьрхӀад. Доходаш иштта кӀезигьяра маӀан да КПСС ЦК мартовски Пленума решенешкеи СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Указагеи хьежжа колхозашкара йоахача подоходни налога хьакъехьа керда закон тӀайийцад из тайпа налог хӀанзалца хиннача тайпара колхоза валови дохода тӀара ца а йоахаш, укх шера цхьоалагӀча январе дениз рентабельноста 15 процентал совъяьннача цӀенача дохода тӀара а налог йоаккхаш боацача, боахаме болх беча колхозхочоа бетта 60 сома оттабаьча боарамал тӀех йолча колхозхой къахьегамах телача ахчан фонда тӀара а йоахаргйолаш.

1966 шера колхозашкара яьккха вай республика бюджете хьачуйоагӀа подоходни налог 1.147 эзар сом хилийта лаьрхӀад, соахка бокъонца хьачуена хиннача 2.405 эзар сома меттел, вешта аьлча подоходни налог лохъярах колхозашта хула пайда 1258 эзар сом ба е соахка цар текхачул нийсса ахкнел совгӀа.

Цул тӀехьагӀа 1966 шера бюджета расхода статьяш ювц доклачика. Миштай уж?

1966 шера пачхьалкхен бюджетера дӀадахийта лерхӀ 78.136 эзар сом, цу даькъе расходаш меттаоттаяра районашта тела 15.319 эзар сома боарамера дотаци а тӀехьа республикански бюджетера дӀадахийта лерхӀ 39.147 эзар сом, 54.308 эзар сома боараме городийи районийи расходашка.

Бюджетера дӀадохийтача ерригача ахчах халкъа боахама финансировани яра хьожаду 13.456 эзар сом, хӀаьта, цул совгӀа, капиталовложенешта, шоай доалахьара оборотни средстваш совъяхарга, банкаша тийна ссудаш дӀатаккхаргеи кхыйолча расходашкеи хьожаде лаьрхӀад предприятей шоай ахчах 7,7 миллион сом, хӀаьта ерригга а халкъа боахама финансировани ярга дӀадохийтаргда 21,2 миллион сом. Цу ахчел совнагӀа банкашкара кредиташ а хургда предприятешта.

Коммунальни боахамга дӀадахийта лерхӀ 3,7 миллион сом е соахкарча планал 7,9 процент дукхагӀа. Цунах капиталовложенешка 1,5 миллион сом, лимитах йоацача капиталовложенешка — 900 эзар сом, городашкара моттигаш тоаеш объекташта капитальни ремонт ярга — 450 эзар сом.

Къахьегамхой вахар тоалуш латташ хилар, хьахьокхача гӀулакхех цаӀ да халкъа образованега, унахцӀено лораярга, культурага, социальни Ӏалашонга тӀа-тӀа дукхагӀа ахча дӀадохийташ хилар.

Цу гӀулакхашта 1966 шера хьахец 61,7 миллион сом, вешта аьлча республика бюджетах 79 процент. Цу ахчах халкъа образованегеи культурагеи дӀадохийт 37,9 миллион сом, вешта аьлча соахкарчул 10,6 процент дукхагӀа.

Миллион сом совгӀа ахча дукхагӀа дохийт бюджето бахача наьха унахцӀено лораярга. УнахцӀено лораяра органашта эшача гӀулакхашка дӀадахийта лаьрхӀад 22.440 эзар сом. Ахча дукхагӀа хьожадаро йиш хулийт унахцӀено лораяра учреждене совъяха а бахача наха деш дола медицински гӀулакх тоаде а.

Пачхьалкхен управлене органаш лелаярга 1966 шера республика бюджетера дӀадахийта лерхӀ 2.595 эзар сом. Из хул бюджетера дӀадодача дерригача ахчах 3,32 процент. Пачхьалкхен управлене органаш лелаярга дӀадохийта ахча мамогга дукхагӀа кӀезигде гӀерта еза министерстваши ведомстваши, къахьегамхой депутатий Советий исполкомаш, цар предприятештеи организацештеи новкъостал де деза производствана ду доал административно-управленчески расходаш кӀезигъяр духьа тоадара, де могаш дар де деза доал деча аппарата структура дӀахо цхьалха а йоаккхаш, штатно-сметни финансови дисциплина чӀоагӀъяра.

Шоай аргӀанна республика финансови органаш декхарийла я предприятеша, учрежденеша, организацеша штатно-сметни финансови дисциплина кхоачашъяра дукхагӀа тӀахьожам лоаттабе а централизованни бухгалтереш вӀашагӀйохкара, учета механизаци яра, счетно-бухгалтерски персоналах йола кадраш кийчъяра министерствашеи ведомствашеи новкъостал де а.

Цул тӀехьагӀа нов. Гуреева ювц районийи городийи бюджеташ.

Доклачика йоах, министерствашa, ведомствашa, къахьегамхой депутатий районнии городской Советий исполкомаша, предприятей, учрежденей, организацей кулгалхоша шоай кара йолча предприятешка, организацешка, бюджетни учрежденешка бухгалтерски учет дикагӀа вӀаштӀехьаккха а материальни ахчани средстваш лораеча тӀахьожам лоаттабе а беза.

Материальни ахчани средстваш дӀаухийтачеи лораечеи лоаттабу тӀахьожам чӀоагӀбар духьа а учетно-вычислительни балхашта механизаци яра а 1966 шера массанахьа а централизованни бухгалтереш вӀашагӀйохка а счетни болхлой говзал лакхъю курсаш яхка а еза.

* * *

Пренеех эггара хьалха къамьал даьча Грозненски горсовета председатела депутата А. А. Похвищева

БЕЛГАЛДОАККХАРГДА ВАЙ ПЯТИЛЕТКА ХЬАЛХАРА ШУ!

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета ворхIлагIча сессера

белгалдаьккхар Грознерча къахьегамхоша 1965 шера дика къахьийга хилар. 19 ноябре кхоачашйир города промышленносто ворхI шера план, иштта хавал хьалха кхоачашйир семилетка тIеххьарча шера план а. 1964 шера арахийцачул 24 процент дукхагIа я 1965 шера города предприятеша арахийца продукци.

106,4 процент кхоачашйир соахка бахача наха бытови гIулакхаш дара план. 1964 шераца нийсдича 29,6 процент дукхагIа хул из. Шера цхьан сага даь гIулакх 21 сомей 24 кепигей маьха да, планах де лаьрхIар 10 соми 02 кепиги мара ца хиннача.

Доккхий балхаш даьд соахка наха чубаха цIеноши культурно-бытови учрежденеши хьалъеш, город тоаеш. Бытови объекташ хьалъярга дIадийха ахча 85 млн. сом да. Цу ахчах хьалъяьй 63,2 эзар метр наха чубаха цIеноп, 964 моттиг йола школа, кхоъ берий беш, библиотека, аьхкан кино-театр, аэровокзал, 6 столови, кафе, ресторан, 15 магазин, аьшка хIамаш тоаю мастерске, кхыяраш.

ДIадахача шера 25 километр газови сеть хьаяьй городе, 980 квартира чу газ а юллаш.

ДIадахача шера городе даьча гIулакхаша хьахьокх коммунистически парте бахача наьха чIоагIа йоакхо еш хилар, йоах оратора.

Цхьабакъда, белгалдаккха дезаш да план кхоачашъяра гIулакх 1965 шера массанахьа дика латташ ца хилар. Городской Совета чуйоагIача предприятех план кхоачангъянзар соахка мебельни фабрика. Эсала дар гIулакх капитальни гIишлош хьалъеча а. «Грозпромстрой» треста № 12 йолча СМУ-и Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета капитальни гIишлошъеча отделен бехка пхи эзар квадратни метр наха чубаха цIенош дисар даь ца доалаш. Хьаяь ца йоалаш йисар 140 моттиг йола берий беш, Калинина цIерахча поселкера бани. Кертерча даькъе цу гIулакхашта бехке яраш гIишлошъю организацеш яле а бехках мукъаялийта йиш йолаш яц горрайисполкомаш а, хIана аьлча бокъонца тIахьожам лоаттабац цар гIишлошъерий балха.

Новкъостий Брыксинел Гуреевеи докладех гуш да укх шера а республика столица тоаяра дикка теркам тIабохийташ хилар. Цхьабакъда, тхо раьза дац укх шера городе наха чубаха цIенош соахкарчул кIезигагIа хьалде лерхIаш хилара. 1965 шера 26 эзар кв. метр хиннача укх шера эзар кв. метр мара дац хьалде лерхIа цIенош. ЦаI мара школа е лаьрхIадац, тха 12 школе нормал дукха а тIех бераш доллашехь а. Соахкарчул кIезигагIа да укх шера коммунальнии бытовии объекташта хьожадаь ахча а.

Оаха дех городе наха чубаха цIеноши школаши яра дешага хьожилга Министрий Совета тIадуллилга а дарбан учрежденеш хьалъе ахча далар а.

Сов лакха я бюджета проектацца горэлектросетаи трамвайни управлененей оттадь отчисленеш. Цудухьа оаха дех планах города тIаба беза пайда лохах оттабар.

Грозперча къахьегамхоша шоай низ кхобергбац 1966 шера план кхоачашъяра а парте XXIII съезда къахьегама толамашца накъа дахара а.

ДIахо къамаьл дир просвещене министра депутата **М. У. Умарова.** 1914 шера, йоах оратора, ерригаш а 153 школа мара яцар, хIана Нохч-ГIалгIай АССР-о дIалоацача территоре тIа. Царех а дукхагIа яраш Грозней йоккхийча казакий станицашкей, хуторашкей яр. Нохчийи гIалгIайи метталара школаш вIалла а яцар.

Октябрьски революце культура ера нохчийи гIалгIайи къамашта. 458 юкъара дешар деша школа, 130 болхлойи юрташкарчеи кагирхой школа я республике.

1965 шера 1 сентябре деша дера 223 эзар бер. Дукха школаш-интернаташ я республике, берий цIеноп да. Цар Iалашду вай дерригача берашка дешийталга. Цхьаь цаI эIарига а йоккха а нах баха моттиг яц вай республике школа йоацаш. Виъ эзар гаргга нохчой гIалгIай ва вай республикерча хьехархошта юкъе.

Дукха балхаш даьд халкъа образоване органаша а просвещене министерства а дешара процесс тоаяра. Лакхъю хьехара Iилма-теоретически уровень, педагогически кадрай идейно-политически боарам, цар квалификаци. Дукха я республике дика педагогически коллективаш. Дика балха хьокхамаш да Грозерча №№ 1, 3, 7, 25 йолча школай, Шаьларча, Шелковскерча, МалгIабикерча, Карабулакерча, Ножай-Юртарча, дукхача кхыча школай коллективай.

Кхувш йоагIача тIехьенга дешийтара бокхха лоархIам ба общественноста, дай-ноаной комитетий Всеобуча закон чакхдоаккхилга, школай материальни база чIоагIъелга общественноста гIулакх а хинна дIаэттад дуккхача моттигашка. Дика оарцагIбоал цу гIулакха, масала, Ножай-Юрта. Цига бац школа болх тоабара юстара латташ нах. Цухуха вIашта массекх шера лелаю цу районо дешара шера дикагIа кийчъеннача района тела Iце байракх.

ТIеххьарча шерашка чIоагIа теркам тIабахийтаб школай материальни база тоаяра. Шерра шера дукхагIа хул школашка инвентарь, оборудовани, дешара пособеш. Духхьал 1965 шера 3600 моттиг йола 8 керда школа йолаенаш болх бе, 5200 моттиг йолаш да школаех хеттахьатIадаь цIенош. Цхьабакъда, шерра шера 27 эзар деша даха ха йола бер тIакхет вай республике. Бераш иштта тIадеттадалар бахьан долаш школаш хьалъелга тIехьадус, къаьстта юрташка, цхьайолча моттигашка эсала я школай помещенеш.

Из гIулакх дикка Iаткъ школай балха, всеобуча закон кхоачашделга юхадетт. Моттигерча Советий, колхозий правленей, совхозий кулгалхой дехкар да капитальни гIишлош хьалъяра фонда а кхыча источникий а чотах школашкара классаш сейъяха хьажар. Тхона хетачох 1966 шера 2080 моттиг а йолаш йола школаш хьалъе йиш йолаш да юрта боахама Министерства, «Грозвино», «Скотооткорма»треста боахамаш. 1967 шера а хьалъе еза министерствайи ведомствайи чотах керда школаш.

РСФСР просвещене министерствагара а деха безам ба тха 1967 шера кхы тIа а школаш хьалъяра йиъ млн. сом ахча.

Трибуна тIа ва МалгIабика горисполкома председатель нов. **С. Х. Гостемиров.** МалгIабикерча предприятей болхлоша, инженерно-техническа болхлоша, гIулакхерча наха шоай ниа ца кхобеш къахьегарах, йоах оратора, 111,3 процент кхоачашъяьй города промышленносто 1965 шера план, 1964 шераца нийсдича 43,4 процент дегIаенай къахьегама овсарле, лохденнад продукцега дIадодар.

Колхозийи совхозийи къахьегамхоша ха во лаьтта йоллашехь планах лаьрхIачул совгIа чудера ялат, тIехкхоачашйир паччахьалкхен заданеш.

Доходашка диллача 102 процентп расходаш лаьрхIача 99,8 процентп кхоачашъяьй бюджет.

Тахан сессе ювцача 1966 шера республика халкъа боахам дегIабара плано йоккхий перспективаш хьаелл кердача шера, промышленноста дерригa доакъош дегIадоаладара мaьшара я 1966 шера йола паччахьалкхен бюджет а.

Тха районе е лаьрхIача капиталовложенеша дикка лакхдерга производства технически низаш. Городе хьаергья керда бытовойи кхачани комбинаташ, маькха завод, 964 моттиг йола школа, берий ясли, кхыдараш. Хьадергда керда 28 квартира йола цIа, дукхача квартирашка газ юлларгья.

Вознесенке газобензиновый завод хьалъе лаьрхIад, цхьабакъда цу завода балха чертежаш хIанз а оттаяьц. ЧехкагIа чертежаш отта а яь болх дIа ца болабойя завод укх шера а хьалъе йолалургьяц.

Проектировщикашта критика ю оратора. МоллагIа здани хьалъеча хана бокъонца уйла яц цхьаболча проектировщикашна. Из сенна хьалъеш я йоах цо. Цудухьа моттигаш нийслу хьалъяь здани эшшача тайпара йоацаш. Масала МалгIабике хьалдаьд наха чубаха цIенош. КIалхарча этаже аптека йилла лаьрхIа дар цига, цхьабакъда, аптека хьаелла йиш йолаш дац гIулакх, аптекана эша тайпа яц помещени. Дукхха моттигаш нийслу проектно-сметни документаци ханнахьа кийч ца еш.

Укх шера 28 квартира йола цIенош хьалде ахча хьахец МалгIабика НПУ, цхьабакъда, проектно-сметни документаци ца хиларо юхадетт цIенош хьалдера гIулакх.

Тха районерча СоагIапчен Советски яхача юрташка газ яц. Цу шин юрта газ лулга Iалашде деза 1966 шера. Юрта боахама министерство дехкарийла я цу балха эша проектно-сметни документаци Iалашъе. Кердача Реданте газ йилла йолаенна «Южгазстрой», амма из болх баь боалаш бац. Эсала лел юрташка бытови предприятеш хьалъелга а, Республикански потребсоюза теркам тIабахийта беза цу гIулакха.

Министрий Совето а здравоохраненей коммунальни боахамей Министерствашa а дика новкъостал даьд тхона 1965 шера. Оаха дех Министрий Советагарей «Грознефть» яхача объединенегарей мехкдаьттахой къоначa города эшачунга хьажар. Эггара хьалха де дезар да поликлиника а йолаш йолча больница проектно-сметни документаци оттаяр. ХIанз йолаш йола больница лаьтта таккарах иккхай. Скорая помощь хьаелла а еза городе.

ЧIоагIа эшаш я МалгIабике бинзозаправочни станци. Оаха дех тхоайцига из хьалъяр. Иштта дех оаха аьхки а Iай а кино хьувкхаргдола ши кино-театр хьалдар.

Къоастаде дезаш гIулакх да города коммунальни боахама цхьа да хулга. ХIанз ши да ва тха, цудухьа во доал ду города коммунальни боахама.

Ховш да тха горисполкома помещени ца хилар. Оаха дех укх шера из хьалъе йолаяр. Цул совгIа, оаха дех тхоашта лимит йоацача капиталовложенена кхы а 50 эзар соми школашта 30 эзар соми ахча далар.

Цу дешашка хьажа а уж къоастаде а деза Министрий Совето.

Семилетка итогаш хьахьокх Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша коммунизм хьалъеча шоашкара доагIа дакъа лоацаш хилар, йоах Грозненски райисполкома председатела депутата **Т. М. Эсембаевас,** ше къамаьл дe йолалуш. Из къоабалдеш ва вай хьамсарча партеи Советски правительствеи.

Во баь бац укх шера болх Грозненски района къахьегамхоша а. ТIеххоачашъяьй цар паччахьалкхенга ялат, шура, дулх, тха, сом комсаш йохкара план. 1964 шерачул 482 центнер дукхагIа дехкад тха, комсаш 3013 центнер дукхагIа екхай.

ДукхагIа долча боахамашка дийбад доахани хьакхарчи, чIоагIъеннай колхозийи совхозийи экономика.

Массехк культурно-бытовой объект хьалъяьй районе. Паччахьалкхен вложеней чотах ши школа хьалъяьй Алханкалан Сунжей яхача юрташка. Колхоза чотах яьй 360 моттиг йола школа Ильинская яхача станице, школа яьй Грозненски шурий совхозе а.

Иштта хьалдаьд районе 8 квартира йола цIа, гостиница, столови, Мичурина цIерахча поселке школа, Первомайкера Кен-Юрта бода жагIий никъ биллаб, кхы балхаш даьд.

Тха районе деррига вIулакхаш дика латт яхияга дац оаха цхьадола балхаш даь хилар. Ала дезаш да школаш, медицински учрежденеш, бытовой предприятеш хьалъяра гIулакх тханцига во латташ хилар. Республика юхаметтаоттайича денз шиъ мара школа яь яц тха районе паччахьалкхен чотах, бераш кхозза дукхагIа хиннад. Эсала я тха цхьайолча школай помещенеш, классаш тоъац, хьехархошта чубаха цIенош дац. ХIьта а хьалъе лерхIаш яц тха районе деш хIама дац цу гIулакха.

Къаьнача Сунжей Комсомольскей клубаш ца хилар бахьан долаш наха юкъе культурно-кхетама болх бе йиш йоацаш я цу юрташкара организацеш. ХIьта а паччахьалкхен капиталовложене чотах клуб е библиотека а яь яц тханцига.

Ховш да Йоккхача АтагIа, къаьнача Сунже, Комсомольске кхоачамболлаш хий ца хилар. Йоккхача АтагIа хий дилла ахча хьахийцад, цхьабакъда, «Чечингсельстрой» яхана треста бекка цу ахчах пайда эцац. Цу гIулакхага хьажа деза, хIана аьлча доаханна а наха а мела хий хьатIакхухьаш къаьстта транспорт лелае езаш ба цу юрташкарча боахамий кулгалхой.

Тха района дукхагIа йолча юрташка юккъе гIолла чакхйоал газопровод. Колхозхошта а совхозий болхлошта а газ йилла аьнна дийцадар, кхыметтел оттаяь план а яр, хIьта а хIама дац цу гIулакха.

Во латт районе бахача наха бытовой гIулакхаш делга а. Ерригаш а ши пошивочни мастерски, ши сапожни, цхьа парикмахерски мара яц тха юрташка. Уж Iалаьмате кIезига я. Оаха дех бытовой предприятей сеть шеръяр.

Оаха къаьстта дех Предгорни ОПХ, Молочни совхозе школаш хьалъяр. Иштта дех оаха шерра шера тхоашта наха чубаха цIенош де ахча телар а.

Грозненски района къахьегамхоша шоай низ кхобергбац шоашкара дIадехараш кхоачашдара.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча «Назрановский» совхоза хьажкIаш делаеча механизированни звено кулгалхочо депутата **О. Ю. Мальсагова** дийцар шоай районерча юрта боахама хьалха латтарех. ЧIоагIа раьза волаш дийцар цо шоай совхозе Аьлтий-Юртарча хьайбай ферма балхах. Цу фермерча хьайбаш леладераша дика толамаш даьхад. 1964 шераца нийсдича 48 процент тIаккхийттай укхаза йоаккха шура. Дукха ха йоацаш Социалистически Къахьегама Турпал яха цIи еннача цу ферма дикагIа йолча доярка, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутата Барахоева Лемкас 3200 килограмм шура яьккхай укх шера хIара ше кхоабача Iаттагара. Дика балха хьокхамаш даьхад цу ферма доаркаша Лечиева Лидас, Мальсагова Лемкас, кхычар.

Дика бу болх «Октябра 40 шу» яхача совхоза механизированни звено звеньевойс Даурбеков Яхьяс. 192 гектар йолча ший участка хIара гектара тIара 43 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуера цо соахка, хIара гектара тIара 53 центнер фуалъяьха хьажкIаш яьлар цу совхозерча кхыча звеньевойна Кодзоев Бахьаудина.

Дукха ба дика къахьегаш нах коартолаш лелаеча «Экажевский» совхозе а. Цу совхозерча Муцольгов Iалаудина коартолаш йийнача 80 гектар долча лаьттара яьина коартолаш хIара гектара 110 центнер кхоачаш яр.

Оратора белгалдоах иштта дика къахьегаш болча наха эшаш дола вахара хьалаш хилийтача бакъахьа хилар. Кхоачамболлаш хий дац районе, Пхьилекъонгий-Юртарчей Наьсар-Кертерчей наха дода хий мел. Цу юрташта мала хий далар эггара хьалха де дезаш дола гIулакх да, йоах цо.

Иштта белгалдоах Мальсагова районе культурно-бытовой гIишлош, наха чубаха цIенош дукхагIа хьалде дезаш хилар. Тоаде деза электрически сердалонца баха нах Iалашбелга а.

Дицдалийта йиш яц Наьсаре хIанз юртбоахама район хинна ца Iеш промышленни район а хилари республика экономикера цун лоархIам шерагара шерага лакхлуш хилари.

Дош лу торговле министра депутата **Т. С. Парсадановна.** Торговле болхлоша, йоах цо, 101,1 процент кхоачашъяьй 1965 шера товарооборота план, 1964 шерачул 24 миллион сом дукхагIа дехкад соахка бахача нахага товараш. ДукхагIа дехкад нахага дулх, даьтта, колбасни изделеш, кхыдола продовольственни товараш. Коартолаши баьца дааpаши кийчдара план ханал хьалха кхоачашйир. Оаха городе баха нах хьайбай продуктаща, коартолаца, баьца даарца дикагIа Iалашбеш хилара бахьан да юрта боахама къахьегамхоша болх дика беш хилар. Тахан укх трибуна тIара баркал ях вай царна.

Цхьадола толамаш вай даьха дале а паччахьалкхенни кооперативнии торговлеца дикка кхоачамбоацараш да вай. Цу хьакъехьа тахан тхона еш йола критика нийса я. Амма ала дезаш да, моттигашкарча Советаша а торговле учрежденей болхлошка лерттIа бIарг лоткаш ца хилар. Цар шоай заседанешка каст-каста торговле хьакъехьара дешаш увттадоре болх дикагIа лела мегар.

ГIишлошъеча организацей балха чIоагIа критика ю оратора. Цкъа-дале, геттара ледара лел, йоах цо, магазинаш хьалъяра балхаш, шоллагIадале, типовой проектах яц хьалъераш а, цIеной эггара кIалхарча этажашкара квартиранта лаьрхIа яь помещени тел торговле предприятешта. Иштта баьца дааpаш лоаттаде складаш хьалъярей республика торговни сеть шеръярей дешаш а дувц оратора.

— Юртбоахама производство дIахо а дегIайоагIа шу хилар 1965-ча шерах, — йоах Шелковской районни юртбоахама производственни управлене начальника нов. **Самарске.** — Колхозийи совхозийи болх тоабара, цар экономика айяра Iалаьмате боккха лоархIам болаш хилар Коммунистически парте Центральни Комитета мартовски Пленума решенеш. ДукхагIа продукци хьаяккхара а паччахьалкхен план кхоачашъяра а даькъе цхьадола толамаш даьхад тха района къахьегамхоша.

Планах гектара тIара 16,7 центнер яккха езача 29,3 центнер ка бола ялаташ чуденад. Цунга хьежжа паччахьалкхенга дукхагIа дехкад ялати дугеи. Иштта дика хьувкъаьяьй комсаш а. Планах юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 70 центнер комсаш яха езар, хIьта яьхараш 120 центнер я. Района къахьегамхоша толамца кхоачашъяьй паччахьалкхенга тха, шура, дулх дохкара плапаш а.

Цу гIулакхо торо хилийтар колхозийи совхозийи ахчан доходаш алсамъяха, аьлар нов. Самарске. Дийбад боахамашкара хьайбаш, жа, лакхъеннай цар продуктивность.

1966 шера оттаьча паччахьалкхен планах боахамаша кхы а дегIадоаладергда юртбоахама продукташ йоахилгей уж кийчъелгей. Масала, 10—15 процент дукхагIа доаккхаргда ялат, тха — 5 процент, дулх — 8 процент.

Йокъал оттача тха районерча колхозийи совхозийи экономика айяра, дукхагIа юртбоахама продукци яккхара хадданза йоакхо е еза ирригационно-мелиоративни гIирсаш хьалдара, хий дехка лаьтташ дукхагIа хилийтара.

Укх тIеххьарча кхаь-диъ шера «Чечингводстроя», хин боахама Министерства дукха балхаш даьд хий дехна система шеръяраи хий дехкача лаьтташта планировка яраи. Цох доккха беркат — даьннад. Масала, — йоах дIахо нов. Самарске, — хий дехкача лаьтташта планировка ялехьа Кирова цIерахча колхозо 12—14 центнер ялат мара даккхацар гектара тIара, цхьабакъда, 1965 шера цу лаьттан тIара планировка яьчул тIехьагIа 26 центнер яьккхар. Вешта аьлча, планировка яр чIоагIа пайдане да боахама а паччахьалкхенна а, хIана аьлча цхьан гектара планировка ярга 150 сом мара дIадоьцац. Из ахча цхьан шера юхаметтаотт. ХIьта а уж балхаш сов мела леладу Шелковской районе. Кхаь-диъ шера нийсдаьр 3,5 эзар гектар лаьтта мара дац. Тха планировка е езар 15 эзар гектар гаргга лаьтта да. «Чечингводстроя», хин боахама Министерства цу тайпара болх бойя из лаьтта нийсде 10—15 шу эшаргда.

Тхона хетачох уж балхаш иштта мела леладар боахамашта а паччахьалкхенна а пайдане дац, — йоах оратора. ДIахо цо дувц дуга дIадув лаьтташ дукхагIа хилийта дезаш хиларах.

Жа леладелга дегIадоаладар юхадетт хий ца хилар бахьан долаш буруни даьгIенаш таллаш латташ хиларе. Из дош массехаза гIоттадаьд оаха, аьлар оратора. Буруни даьгIенашка хий диллара йола распредитель хьае лаьрхIадар. Цун проект оттаяь кхо шу даьннад, бакъда, из хьалъяра эша ахча хьахецац хин боахамей юртбоахамей Министерствашa.

Ший къамаьл чакхдоалаш нов. Самарске дех культурно-бытовой гIишлошъяра а школьни помещенеш яра а района новкъостал эшаш хиларах.

Трибуна тIа ва бахача наха бытови гIулакхаш деча управлене начальник нов. **Инаркаев.** — Парте XXIII съезда сийна яхье баьннача тха управлене болхлоша, — аьлар цо, — толаме чакхдаьккхад семилетка тIеххьара шу. Бытови гIулакхаш деча комбината коллективо 4 декабре 1965 ханал хьалха кхоачашъяьй шера план, валови продукци арахецара план а дикка тIеххоачашъяьй. Планал совгIа итташ эзараш сома маьха продукци хьаяьй, иштта тIехкхоачашъяьй товарни продукци арахецара план а. Товарни продукци хьаярга дIалодар лоздара чотах итташ эзараш сом ахча кходаьд, къахьегама овсарле ворхI процент лакхъяьй.

Цу цхьадолча карагIдаьннараштa уллув долаш да кхоачамбоацараш а. Шенхашттара гIалаташ да бахача наха гIулакх деча а, йоах нов. Инаркаева. Во латт юрташкарча наха бытови гIулакхаш делга.

Цхьайолча мастерскешка лоха я производстваи бахача наха гIулакх дареи культура. Цар хьакъехьа нийса дийцар доклада тIа а содоклада тIа а. Из болх къаьстта во вIашгIехьбаькхаб Шаьла, Наьсарен, Наурски, Ачхой-Мартана районашка. Лоаллаха уллача Сунженски районерчул 3—4-зза вогIа латт цига из гIулакх. Цун бахьан бытови гIулакх деча управлене аппарата приемни пунктaштеи мастерскештеи лерттIа доал ца делга хинна а ца Iеш райисполкомашеи юрташкарча Советашеи новкъостал ца делга а цар йоагIаш йола йоакхо ца елга а да.

Цхьа масал доаладергда аз, аьлар оратора. Алхха подрядни организаце — «Грозпромстроя» СМУ-4 а г. Гудермесерча «Ремстроя» а бехках бизза пайда эцанзар г. Грозне бытови гIулакхаш дара йола салони г. Гудермесе бытови гIулакхаш ду комбинати хьалъяра хьахийцача ахчах. Цу тайпара масалаш кхы а доаладе йиш яр.

Республика Министрий Совето могаьча 1966 шерарча халкъа боахама планах бытови гIулакхаш делга кхы а 12 процент лакхлургда. Керда салонаш, комбинаташ хьаелларгья укх шера Ачхой-Мартане, МалгIабике, кхычахьа а. ДукхагIа арахеца лерхI берий игрушкаши художественни кIадаши.

Тхона хетачох нийсагIа хургда, йоах нов. Инаркаева, нагахьа санна телевизорашта ремонт ю ерригa мастерскеш, быта служба ерригa предприятеш бытови гIулакхаш деча специализированни управлене вIашагIтехача.

ШоллагIа-дале, ерригa эIамига мастерскеш цхьана вIашагIтоха еза, тIаккха торо хургьяр предприятешта, участкашта, бригадашта шерра специализаци е а балхий дикал лакхъе а.

Бытови гIулакхаш дара болх тоабара даим новкъостал деш хила еза райисполкомаши юрташкара Советаши, ерригa общественни организацеш.

Бытови гIулакхаш деча управлене болхлоша, аьлар нов. Инаркаева, шоай берригa низ тIабохийтаргба бахача наха лерттIа гIулакх дара, КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеш кхоачашъяра, 1966 шера план ханал хьалха кхоачашъяра.

— Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета сессе ювцача 1966 шера халкъа боахам дегIабара плано хьахьокх социалистически экономика дIаха толамаш,— аьлар облсовпрофа председатела нов. **Сидельникова.** КПСС XXIII съезда сийна яьржача ихье дика ка йоалаш болх бу республика дукхача предприятеша, юртбоахама къахьегамхоша. Халкъа боахам дегIабоалабара къахьегамхой барцагIбоахаш дукха балхаш даьд профсоюзни организацеша. Партийни организацеша кулгал а деш паччахьалкхен планаш кхоачашъяра, къахьегама овсарле лакхъяра, производства торонех пайда эцара тIабербаб кхетама болх беш хиннай профсоюзни организацеш. Профсоюзни организацеша хьинаре дакъа лаьцад планий проекташ кийчъеча а чIагIъеча а, уж йийцай болхлой собранешка, местни комитеташка, профсоюзай отраслеви комитеташка. Профсоюзни организацеша цахаддаш къонсам лоаттабаьб лерттIа доал ца дераштa, хIамаш кхом ца бераштa дукъала.

Массане кхетаду, аьлар оратора, мел лоархIам болаш да нах чубахеи культурно-бытовойи гIишлошъяр. Укх шера цу дешашта дукхагIа теркo ергья. Нах чубаха цIенош дукхагIа хьалдара даькъе йоккха моттиг дIалоац кооперативни хьисапе гIишлошъяро. Цхьабакъда, белгалдаьккхар нов. Сидельникова, цу гIулакха хайра йоакхо яц цхьадолча боахамий кулгалхоша, профсоюзни организацеша, Грозненски горисполкомо.

Къахьегамхой культурно салаIара а унахцIено лораяра а цхьаккха хIама кходац коммунистически партеи советски правительстваи. 1965 шера санаторешка, пансионаташка, туристически базашка салоIаш хиннав 18 эзар саг, 6 эзар сага квалифицированни дарба даьд. Республике дани дегIаух пионерски лагераш. Профсоюзни организацешка, предприятешка, учрежденешка санитарно-курортни дарба дара 6 эзар путевка кхоачаргья. ХIьта салоIача цIагIа ваха 10 эзар путевка хургья. Республика къахьегамхой йиш хургья Каспийски форда тIа баха а Военно-Грузински наькъа тIа гIолла путешестви е а. ВIашагIйоллаpгья Грознера Киеве, Таллине, кхыча городашка а йода туристски поезд.

1966 шера 400 эзар сом хьожадерга республика къахьегамхошта материальни новкъостал дара. 1966—1968 шерашка хьаергья 265 моттиг йола туристски база, Черноречье хьаделларгда 400 моттиг йола салоIа цIа, хIьта Сержень-Юрта 300 моттиг йола цIая 100 моттиг йола химикашта лаьрхIа профилакторийи хьаелларгья.

Республика профсоюзни организацешта хьалхашка доккхий декхараш латт, йоах нов. Сидельникова. Цар дерригa а дергда къахьегамхой творчески хьинар айдара.

Трибуна тIа нов. **Гунаев** — Шаьла района Куйбышева цIерахча колхоза председатель. — Республикана Ленина орден яларо политически а къахьегама а хьинар айдаьча хьалашка болх беш я Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета сесси, — йоах цо. Республика санна тха районо а кхоачашъяьй паччахьалкхенга юртбоахама продукташ йохкара шера план. Дика тIеххоачашъяьй ялат, шекара свекла, дулх шура, кхыйола а продукци йохкара план.

Цхьан хана тIехьаюсаш яр тха колхоз а. ХIанз дегIаений боахама экономика. ДIадахача шера ше вIашагIъеллача дийнахьа денз тха колхозхоша эггара хьалха 1965 шера тIеххоачашъяьй дулх дохкара план, кхоачашъяьй шура йохкара план. 1964 шера яьккхачул хIара кхоабача Iаттагара 140 килограмм дукхагIа шура яьккхар соахка, хIара бIаь Iатта тIехьара 90 Iаса хьалкхедаьд.

Тхона дова тхоай кхоачамбоацараш, йоах нов. Гунаева. Уж балха юкъера дIа а доахаш дегIакхувларгба оаха колхоза боахам, тоадергда колхозхой вахара-хьал.

Дукха балхаш даьд тха районе школаш, культурно-просветительни учрежденеш хьалъяра, больницаш Iан замалахь болх бе кийчъяра. Дешархоша дика дешара эша хьалаш а Iалашдаьд района школашка, керда школьни помещенеш хьалъяьй Дуба-Юрт, Чир-Юрта, Йоккхача АтагIа. Керда клубаш хьалъяьй Автуры, Центарой яхача юрташка. ДIадахача шера райцентр тоаяра дIадахийтад 27 эзар сом, хIьта Аргун яха поселок тоаяра — 12 эзар сом, Шаьла яхача юрта шиъ артезиански гIув яьккхай.

Цхьабакъда, цунца цхьана тха районе кIезига яц сихха кхоачашъе езаш йола проблемаш а. Иштта, масала, Шаьла яхача юрта хIанз къоастаданза да баха нах хица Iалашбара дош. Цу хьакъехьа района новкъостал дар дех нов. Гунаева. Тхо кхеташ дац укх шера Октябрьскии Йоккхача АтагIеи школаш хьалъелга плана юкъе ца дахьарах, хIьта царна эша проектно-сметни документаци хьогте а кийча я. Уж школаш плана юкъеяхьа еза.

Шаьла яхача юрта газификаци е еза, аьлар оратора. Турбаш хьа ца хьожаяр бахьан долаш юхасецаб из болх.

Района къахьегамхой цIерах нов. Гунаева депутаташта дош ду пятилетка хьалхарча шера план кхоачашъяра, паччахьалкхенна дукхагIа юртбоахама продукци ялара цар шоай низи хьинари кходергдац, аьнна.

Трибуна тIа ва паччахьалкхен банка республикански контора управляющи нов. **Дрягалов.** Экономически анализа лоархIам лакхлуча кердача хьалашка чIоагIа лакхлу производствана паччахьалкхен кредиташ телара лоархIам а, аьлар цо. 1966 шера бюджетни средствашца цхьана республика халкъа боахамга кхоачарга бIаьш милионаш сом паччахьалкхен кредиташ а. Керттердар да цу ахчах кхетамца пайда эцар, производство дегIаккхувлар, къаьна оборудовани кердачунца хувцар, керда изделеш хьаяр.

Берий цIенош, банеш, кхыйола культурно-бытовой объекташ хьалъяра колхозашта кредиташ терга паччахьалкхен банка, аьлар нов. Дрягалова. Иштта ахча терга дикагIча фух дола хьайбаш ийдара. Лоацца аьлча, боахама во доал дераштa, цун экономика лакх ца ечарна хIавз хала хургда ахча дац яхаш бахьанаш увттаде. МоллагIа производство дегIайоалаяра кредиташ терга предприятешта аьнна хеташ йола уйла нийса йоацилга кхетаде деза цхьаболча кулгалхоша. Оратора цIераш йоах кредитех нийса пайда ца эцарий. Из болх къаьстта во лелабу паччахьалкхен филармоне, кхычахьа а.

* * *

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето массава раьза а волаш тIайийцар «1966 шера Нохч-ГIалгIай АССР-а халкъа боахам дегIабара», «1966 шера йолча Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджетахи 1964 шерара Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи» дола законаш а«1964 шерара Нохч-ГIалгIай АССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъяр чIоагIдеш бола соцами».

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара депутата **Н. А. Сыщикова** докладех республика Лакхехьарча Совето чIоагIдир ялхлагIчеи ворхIлагIчеи сессешта юкъе Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо тIайийца хинна указаши соцамаши.

Парткомо кулгалду массово-политически балха

Партийни комитета кулгалца Шелковской районерча Менжинске цIерахча колхозе вIашагI а елла болх беш я агитаторий йоккха группа. Агитаторий группа состава юкъеяхаб берригa хIана бан аьнна коммунисташи эггара хьинарегIа болча комсомольцех цхьабараши. Юххьанцарча партийни организацей новкъосталца шоай болх шоаш кийчбу агитколлективаша. Нийза кийчо яьчул тIехьагIа беседаш ю, газеташ деш, КПСС ЦК мартовски сентябрьски Пленумий а СССР-а Лакхехьарча Совета сессе а материалаш дIайовшийт.

Цхьа агитколлектив Курдюковская яхача станице я болх беш, вож — Старогладковская яхача станице. Агитаторашта юкъе ва лакхера дешар чакхдаьккха нийс саги специальни юкъера дешар дийша пхийтта саги, вешта аьлча юртбоахама специалисташ.

Юххьанцарча партийни организацешца цхьана партийни комитето шин бетта цкъа хан-ханнахьа семинар ю агитаторашца. Агитколлективашта кулгалде оттабаьб эггара хьинарегIеи дийшаи бола новкъостий: Иващенко Иван Петрович, Винокурова Екатерина Алексеевна.

Партийни комитето агитколлективашта новкъостал ду шоай болх планах дIабахьа, семинарски занятешка агитатораштa дувц Менжинске цIерахча колхоза толамехи кхоачамбоацарехи, агитатораш Iомабу колхозхошта юкъе шоай беседаш дикагIа йишта е еза, кхоачамбоацараш дIадахарaи производстве толамаш дахарaи колхозхой низаш тIадерзаде.

КПСС ЦК Пленумий а СССР-а Лакхехьарча Совета сессе а материалашта дика пропаганда ю агитаторашa Ромкин Николая, Сурхаев Мухаде, Еругщев Егора, Иваночкин Ивана, Чинакин Иллариона, Хомяков Витале, кхыбараша.

Цар беча балхах даьнна беркат да колхоза хьайбай боахаме хьалха латтарий керда цIераш хьахилар. Царех ва колхоза жа Iу Саитов Iаддал. ХIара ше лелабеча бIаь жийна тIехьа цо хьалкхебаьб 123 Iаьхар, дерригa Iоахарий гIаьхьа да. Хьайбай боахаме хьалха латтарех ба иштта Янмурзаев Сайдали Байрамов Дурайи, кхыбараш.

Хьалхарча шерарчул дукхагIа хьажкIаши комсаши чуенай соахка (1965) Менжинске цIерахча колхозе. Юккъера лаьрхIача хIара гектара тIара 36,7 центнер ка бола ялаташ чуийцад боахаме, фуалъяьха хьажкIаш — 29,6 центнер хIара гектара тIара.

Юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара яьккха шура 1964 шера яьккхачул 22 килограмм дукхагIа я. ТолашагIа болча доаркаша: Худайбердиевас хIара Iаттагара 2234 килограмм шура яьккхай, Байрамова Чипас — 2120 килограмм, шоаш тIайийца социалистически декхараш хьоггехьа а кхоачашдаьд цар. Дукха ба иштта шоай социалистически декхараш кхоачашдаь доаркаш.

Новкъоста Куценкос кулгалдеча комплексни бригадо хIара шера доккхий толамаш доах. Цу бригадо 1965 шера чуена хьажкIаш 1964 шера енарел 300 тонн дукхагIа я, дуга 40 тонн дукхагIа, коартол — 23 тонн дукхагIа.

Дика болх бир Морозов Иван Васильевича кулгалдеча хьажкIаш кхеча звенос, Букатина Верай звенос, Кубинев Григоре кулгалдеча хий дехкача звенос, Шишкова Лидия керте латтача баьца дааpаш леладеча звенос, кхычар.

Социалистически яхь шерагIа йоаржаяьй колхозхошта, къаьстта а хьайбаш леладераштa, хьажкIаш кхеераштa, комсаш лелаераштa юкъе.

Социалистически декхараш кхоачашдара хьакъехьа хIара бетт-бетта итогаш ю хьайбай боахаме, хIьта кхыча коллективашка хIара квартала́х. Юххьанцарча партийни организацешцеи колхоза правленецеи цхьана партийни комитето боккха болх бу кадраш харжара, уж дIанийсъяра, хьалкхеяра. Кхаш леладеча бригадашкей хьайбай фермашкей балха хьожабаьб юкъера образовани йола коммунисташи парте боацараши.

Партийни комитета кулгал а ду лостам а тел «Знание» яхача общества организаце балха. Планах боагIача тайпара ший болх дIахьу общества, партийни комитетаца дага а йоалаш. Курдюковская яхача станицерча лекторий группана кулгалдеш ва опыт йола лектор Тимошенко Даниил Тихонович. Цу группана чувоагIа юртара 13 лектор. Царех виъ юртбоахама специалист ва. 1965 шера укхаза йийшай тайп-тайпарча темаех 165 совгIа лекци. Лекторски группе дикагIа лоархIаш ба Москаленко Анна Федоровна, Харсеев Евгений Фомич, Иващенко Иван Петрович, кхыбараш. Каста-каста беседаши докладаши ю колхоза кулгалхоша новкъосташа Крылов Никита Ивановича, Голышев Петр Трифоновича. Колхоза правленеца цхьана партийни комитето берригa колхозхой оарцагIбоах колхоза хьалхашка латта декхараш кхоачашдара. Бахача наьха сакхетам лакхбара а боккха болх бу партийни комитето, коммунистически хьисапе къахьегам беза Iомабу колхозхой. Ерригача собранешка критика ю общественна зене долча гIулакхашта, къовсам лоаттабу социалистически общежите бокъонаш телхаерашца. Колхозе хан-ханнахьа арадувл «Коммунизмагахьа дIахьалхашкахьа гIо» яха дукха тираж йола газета. ХIара сезонах хан-ханнахьа арахец къахьегама листокаш, кийчду хьоккамийи сийлени доскаш.

Культурно-просветительни учрежденей берригa болх тIабербаьб ба колхозхошта дика кхетам балара. Колхозерча берригача массово-политически балха дика кулгалду партийни комитето. Юххьанцарча партийни организацешца цхьана ший болх планах дIа а хьу, из кхоачашбара тIахьожам а лоаттабу партийни комитето. Цунах дика тIехьале хул колхоза вахаре. ДIадахача шераца нийсбича чIоагIбеннаб Менжинске цIерахча колхоза боахам. Цо сийленна кхоачашъяьй паччахьалкхенга хьайбай продукташ, ка бола ялаташ, баьца дааpаш дохкара план. Колхоза правленеца цхьана партийни комитето оттаяьй колхоза боахам 5 шера дегIабоалабара план. План оттаеча хана белгалъяьй колхоза экономика дегIайоалаяра перспективни торонаш.

А. ДУШИЕВ,
КПСС Шелковской райкома инструктор.

ИРАЗ ДОЛАШ ДАХАЛДА ШО!

Селханара ди дагардаргдоацаш безаме, иразе ди хилар дукхача наха. Кердача квартирашка баха хайшар дукха дезалаш.

...Старосунженски поселок гаргарча хана города керттера район хургйолаш я. БІаь эзар сага лаьрхІа гІишлош хьалъе лерхІ укхаза, хІаьта хІанз е дІайолаяь хьалхара микрорайон бархІ эзар сага лаьрхІа я.

Вай республике эггара хьалха деш да цига деча тайпара цІенош. Крупнопанельни да уж. ХІаьта уж хьадарга дІайодача ханага диллача кирпишкий дараш царна нийсдала йиш йолаш дац. 50 квартирах латта пхи этаж йола крупнопанельни хьисапе деш дола цІенош эксплуатаце дІадала йиш йолаш тоадаь дІаоттаду 3—4 бетта, хІаьта иззамо кирпишкех деш дола цІенош дизза шера де деза. Эша болхлой, материалаш, машинаш ца йийцача а иштта пайдане да уж.

ДІадахача шера цхьоалагІча квартале дІадоладаь хинна балхаш йистедаха лерхІаш дар кхаь-бин бетта, хІаьта из иштта хургдолаш а дар проекте цхьа гІалат нийсденнадеца.

— БархІ бутт ба тха цхьа цІа кийчдаь латта. Оттаяьча проектах котельни йиълагІча квартале яь якка лаьрхІадар, хІаьта цІенош шоллагІча квартале цхьадараш даь даьннадар. Цул совгІа, котельни хьаяра эша оборудовани тоъацар. Цхьаьр вІалла я а яцар. Турпалаш санна, ди-бийса ца къовсаш къахьийгар котельни хьаяьча «Энергомонтажа» нов. Баркинхоев Мурад керте латтача бригада коллективо. Кхыча тайпара хилча кхаь-бин бетта де дезаргдолаш хинна балхаш цхьан бетта чакхдаьхар цар. Районни Совета депутат вола нов. Баркинхоев бетонщик ва ше, бакъда, цо ца беш цхьаккха болх бисанзар. Иштта къахьийгар цун бригада беррига болхлоша а. Кхыча цІеношка санна отоплени, газ, хий — деррига хьалаш да квартирашка, цул совгІа, халданза дІайха хий а хургда.

Хьаьналча къахьегамхоех дувца эттача нов. Бандуренко Владимир керте латта отделочникий бригада ца хьоахайича йиш яц. Цу бригадерча кагирхоша (бригадера ткъаь итт саг берригаш а кагирхой ба) къаьстта балхаш сихденнача укх тІеххьарча бетта, доккхий къахьегама толамаш даьхар. 200 процент — иштта яр цар денна выработка. ДІахо ювца еза нов. Хачатурян Сергей керте латта монтажникий бригада, нов. Хайдаев Салаудина кулгалду сварщикий бригада, кхы дукххабарий цІераш.

—385 квартирах латта диъ цІа дІаделар тха коллективо дахача шера декабрь бетта, хІаьта укх шера хьалхарча квартале кхы а 250 квартира лургья. Парте ткъаь кхоалагІча съезда а, наха а тхогара совгІат хургда из, — йоах участка болхлоша.

Цу микрорайоне керда баха хайшача наха укх шера хьалъе йолаергья вай республике йоккхагІчарех йола 967 дешархочоа лаьрхІа школа, укхаза хургья тайп-тайпара тикаш, кинотеатр, медпункт.

ХІанз гІадбаха белаш, хІамаш тІаувзаш, чукхухьаш боахкача наьха екача оазех хьалдизад ков а цІенош а.

Иразе хилда шун вахар, новкъостий!

М. ЗЯЗИНОВА.

Халкъ бахьан долаш дІаденна вахар

(ПАТРИС ЛУМУМБА ТРАГИЧЕСКИ ВЕННА 17 ЯНВАРЕ ПХИ ШУ ДОАЛЛ)

Патрис Эмери Лумумба (1925—1961) Африка халкъий къаман кортамукъален болама цІи хеза деятель, конголезски халкъа къаман турпал. Конго политически вахара арена тІа ваьлар из 50-ча шерий шоллагІча даькъе мехка къаман - кортам у к ъ а лен болам баьржача хана. 1958-ча шера октябрь бетта Лумумбас вІашагІъеллар Конголезски халкъа болама парти, Конго дахаш дола деррига халкъаш, племеш вІашагІтохара, лоала кІалхара баьккхача мехках бІарчча централизованни пачхаьалкхе хьаяра тІехь къовсам лоаттабаьб цо.

Конголезски халкъа сийлахь-воккхача виІий Патриса Лумумба цІи колонизатораштa духьал къовсам лоаттабеча халкъий байракхаш тІа язъяь я. Из масса а хана яхаргья цІена дог-уйла йолча наьха дегашка.

Воккха оратор, башха-дика полемист, тІехдика организатор вола Лумумба керте эттар деткъа шера бельгийски колонизатораша лоала кІал лоаттаяь Конго мукъаяккхара къовсама. Колониальни ІаьдалаІша шозза лаьца набахта чувеллар из. Цхьабакъда, халкъо чІоагІа протест яр бахьан долаш мукъавалийта везаш хиннад Іаьдалаш. 1960-ча шера 23-ча июне Лумумба вІашагІъеллар эггара хьалхара къаман правительство. Халкъои парламентои хьаллацар бахьан долашэ Лумумбас кулгал а деш цо Конго республика дІаюг колониальци лоала юхедисараш дІадахара наькъашка гІолла, мохк шийдоламе балар бокъонца чІоагІду. Мохк эргабаккхара, тоабара дІадоладаьр чакхдаккха вІаштІехьдаланзар Лумумбай. Мохк шоай лоала кІалхара ца балийта гІерташ хиннача бельгийски колонизатораша Конгона духьал интервенци вІашагІъеллар.

Заговорщикаша лаца а лаьца, доккха Іазап тІа а оттадаь 1961-ча шера 17-ча январе къиза вийра Лумумба. Советски правительства, социалистически мехкий, Азеи Африкаи мехкий правительстваша, дерригача прогрессивни адамаша чІоагІа эгІазло кхайкийр из вийначарна.

Газеташ хІанз а хьакхачанза да

Укх шера Наьсарен района ТІой-Юртарча бувзама отделене газеташтен журналаштен кулгаш яздаь итт саг ва тхо. Кулг яздеш тхоай адресаш а дІаяздайтадар оаха. Цхьабакъда, укх шера цхьаккха газет денадац тхона. Соахка а ханнахьа хьакхачацар тхога газеташ, укх шера кхы а вогІа да гІулакх.

Таханарча денга хьаяздаь газеташ хьа ца эцаш ба Долакха-Юрта баха: Кулбужев ИбрахІим, Акиев Азмат, Акиев Дауд, Долгиев Мухарбик, Акиев Уматгири, Шибилов Мухарбик, Гелисханов Иоакъуп, ГелисхановгІар Іаьлен Хьусени, Баркинхоев Батыр.

ТІой-Юртарчен Долакха-Юртарчен бувзама отделеней болхлой бехкаш дІатІа-хьатІа а дехкаш багІа. Цу гІулакха бехке вар маца кориваь хьакхахьа долалургда тха газеташ? Цу хаттара жоп далар дех оаха КПСС Наьсарен райкомага, Нохч-ГІалгІай республика бувзама управленега.

И. КУЛБУЖЕВ.

Долакха-Юрт.

РЕСПУБЛИКАНСКИ ПРОФАКТИВА СОБРАНИ

Селхан политически просвещене ЦІагІа республикански профсоюзни актива собрани хилар. «Деррига дунен профсоюзий VI-ча конгресса балха итогий а республика профсоюзни организацей декхарий а хьакъехьа» доклад йир Нохч-ГІалгІай облсовпрофа председателa нов. Сидельникова.

Доклад ювцача дакъа лаьцар медицински болхлой профсоюзий обкома председателa нов. Кориговас, райпрофсожа председателa нов. **Дьяченко**, «Главнефтеснаба» профсоюза групповой комитета председателa нов. **Костылева**, № 1 йолча хІамаш тегача фабрика фабкома председателa нов. **Ломанинас**, Сунженски хьунпромхоза болхлой комитета председателa нов. **Пометова**, горпромторга тика заведующе нов. **Филимоновас**, специализированни автобоахама директора нов. **Марнепова**.

Дийцача дешах лаьца соцам тІаийцар.

ЦУННА РАЬЗА Я КОЛЛЕКТИВ

Новогрозненски теплоэлектроцентрала автоматикаи тепловой тІахьожамеи цеха коллектив электростанце керттерчех гІонна йолчеи цехашта гІулакх деш я.

Ерригача бустама приборашта, автоматически устройствашта цахаддаш тІахьожам лоаттабе беза цеха болхлоша. Ши-ший участок я хІара электрослесара-приборийста. Къахьегама ди дІадоладу электростанце ерригача цехашкарча приборашка хьажарца.

Сайрийна е бийсанна дежурни прибористаш а боацаш турбогенераторий, котлоагрегатий машинисташ, химически цеха аппаратчикаш хул царга хьожаш.

Массала санна электрослесара-приборийста Манин Петра ший болх дІаболабир приборашa, автоматически устрайствашa болх нийса бой а хьежа.

Укх шера 11-ча январе приборашка хьожаш лелача хана цхьоалагІча турбогенератора прибораш бІаргаейча, лоацвелча санна, латтийсар из. Цун бІарг тІаэттар электрически указатела стрелкана. Гучадаьлар турбогенератор автоматически болх ца беш саца секундаш мара йиса йоацилга.

Массах уйла ера цу хана цун керта чу. Юххера лаьрхІар цаІдар. Сиха болх ца байташ соцайир прибор. Автоматика болх ца беш сецар. Авари ца хулийташ турбогенератор ше кІалхара яккхарах раьза хинна доккха са а даьккха машиниста юхе Іохайра нов. Манин. — Ма дика гІулакх хилар цунах, кІант ва хьо, авари ца хулаш йисар хьо бахьан долаш, — аьлар машиниста.

ТІехьагІа гучадаьлар стрелка харцахьа хьахьоккхаш хинна бахьан датчика катушка замыкани хинна хилар. Нагахьа Манин Петра сийрда бІарг кхийтта бецаре авари бахьан долаш ацетонобутилови завода цхьа цех болх ца беш саца мегаш яр. Цу тайпара гІулакхаш дукха карагІдийннад нов. Манина.

Х. СУРУДЖАНЦ,
Грозэнерго болхло.

КОМСАШ ДУКХАГІА ХУРГЬЯ

Совхоза комсаш кхеерий коллективо толамца кхоачашйир дІадахача шера комсаш кхеяреи уж пачхаьалкхенна дІаялареи шера план. Заданех 5680 тонн дІаяла езача 7993 тонн дІаелар пачхаьалкхенна комсаш, хІаьта комсаш кийчъяра план 140,7 процент кхоачашъяьй. Цо торо хилийтар 1400 эзар сом пайда бе, цу даькъе 628 эзар сом планал совгІа а долаш.

Производственни задапеш кхоачашъеш дика хьокхамаш гойтад керттера агроном Татьяна Тихоновна Толоконникова керте латтача цхьоалагІча отделене коллективо. Цу отделене комсаш кхеераша уйла тІаяхийта болх барах кхе а яь чакхъяха 3423 тонн комсаш дІаелар. Планах лаьрхІачул 773 тонн дукхагІа я уж.

ДІадахача шера комсий лакхара хьувкъам кхебир Ярославская Любас, Хасанов Шаруде кулгалдеча бригадаша.

Чуийца комсаш пачхаьалкхенна дІаенна йоаллаше а укх шера хургболча комсий хьувкъама чІоагІа лард йоллара гуйранара балхаш де йолаелар совхоза коллектив. Из болх дІаболабале ерригача бригадашкарча болхлошца занятеш йир оаха.

Планах 650 гектара тІарча комсий гаьнаш яІа езача 660 гектара тІара яьІар. 1637 гектара тІара комсаш Іана лаьттах ехкай.

Бокхха теркам тІабохийт оаха комсий гаьнаш нийлха ца хилийтарaн лаьтта тоадарaн.

Иштта, масала, дІадахача шера совхоза комсаш дІайийначa лаьтта 200 тонн минеральни 800 тонн органически удобренеш тайсай.

Дика производственникаш кхийнаб тха совхозе, комсаш кхеечa моллагІча балха тІа тІехдика кхоачашъю цар нормаш. Царех ба Разуваева Александра, Савенков Константин, Мадаев Леча, кхы дукха бараш а.

КПСС XXIII съезда сийленца накъа яхара беррига низ тІабахийта къахьегаш я хІанз тха коллектив.

В. САВЧУК,
Наурски района «Комсомольский» винсовхоза директор.

Х. П. ЧЕРНОКОЗОВ

Халача лазарах цамогаш уллаш дукха ха яьккхачул тІехьагІа 1966 шера 12 январе кхелхав къаьнара большевик-ленинец, 1912 шера денз КПСС член, 1905 шера революце дакъа лоацаш хинна, Советски Іаьдал бахьан долаш хьинаре къовсам лоаттабаь, бехктокхамера партийни советскии болхло, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутат, союзни лоархІамера персональни пенсионер **Чернокозов** Хрисанф Павлович.

Х. П. Чернокозов ваьв 1885 шера Донской областа Александровск-Грушевск яхача городе болхлочоа. Доккхача вахара никъ хьабенаб цо: пачхаьа Россе шахте коногонагара Советски Іаьдала шерашка бехктокхамерча болхлочунга кхаччалца.

Х. П. Чернокозов эггара хьалха болх бе волавеннав Александровск-Грушевска рудникашка шийтта шу даьнна кІаьнк волча хана. Лаь хьал тІа болаш хьега къа, болхлой класса хала вахар — ишта дар шахташкара хьалаш. Къонача шерашка шахташка болх беш ше волаш революционни болама юкъевахав Х. П. Чернокозов. Подполье листовкаш кечаеттар, уж болхлоштеи бІунаштеи юкъе йоаржайора.

1912 шера Коммунистически парте мугІарашта юкъе вода Х. П. Чернокозов. «Правда» яхача газета корреспондентех а из доаржадерех а цаІ, пачхаьа самодержави дІаяккхара тІехьа латта воккха агитатор хул цунах. Революционни гІулакхаш леладарах 1914 шера октябре лаца а лаьце, гор. Екатеринославе Іовохьийт Х. П. Чернокозов. 1916 шера денз 1918 шерага кхаччалца цо болх бу Мариупола, Славянска, Пятигорска предприятешка, дІахо а революционни боламе хьинаре дакъа лоацар.

1918 шу долалуш ший безам а хинна ЦІеча Гварде мугІарашта юкъевода Х. П. Чернокозов, Донбасе Советски Іаьдал оттадар духьа лоаттабеча къовсама юкъе дакъа лоац. Город Шахте революционни комитета кулгалдеш хиннав из, хІаьта цул тІехьагІа кулгалдеча профсоюзнии партийнии балха тІа хиннав. Цунга хиннад горнякий профсоюза председателa, совпрофа председателa гІулакхаш. 1924 шера денз 1927 шерага кхаччалца парте Шахтински окружкома секретаралла болх баьб.

Халача лазарах цамогаш хилар бахьан долаш болх юкъахбаккха бийзар Х. П. Чернокозова. 1928 шера г. Соче дарба дайташ волаш халача лазарах цамогаш волча Островский Николайх веттавеннав из, цун дикагІа вола доттагІа, хьехархо, кхетам телар хул цунах. «Е сона а, е са дезала а цІаккха вицвеннавац хьо. Цхьа чІоагІача бувзамаша вІашагІдийзад тхо хьоца, большевизма къаьнарча гварде башха-дикача викалца». Островский Николая уж дешаш цо безаме «батько» оалаш хиннача сага, Хрисанф Павлович Чернокозовна доагІаш да. Халача лазарах метта уллаш хинна писатель цун творчески низех тешаваьв цо, хІаьта эггара хьалхара книжка арадаьннача хана цунца цхьана гІадваха хиннав из.

Владимир Ильич Ленина къамаьл даьча комсомола кхоалагІча съезда делегат хиннав Х. П. Чернокозов. КПСС XIV-ча, XV-ча, XVIII-ча съездий делегаталла хийржав из, XV-ча партийни конференце балхаца дакъа лоацаш хиннав.

1929 шера денз Нохч-ГІалгІай чу болх бу Х. П. Чернокозова. Из хиннав горнякий профсоюза председатель, Грозненски горисполкома председатель, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председателa заместитель, облисполкома заместитель, социальни Іалашон областной отдела заведующи, хІаьта тІеххьарча шерашка «Нефтяник» яхача салоІача цІен директор.

Ше мел яьккхача хана, парте ше миччахьа хьожавича а, ший еррига знанеш, опыт, организаторски кхетам шийна тІадиллача гІулакха дІатийннаб Х. П. Чернокозова. ХІамах сакхувш, принципиальни, терко йолаш новкъост вар из. Цо каст-каста къамаьл деш хиннача кагирхошта дег тІара дукха везар из. Даьхенна хьалхашка доккхий хІамаш карагІдувларах Х. П. Чернокозовна Ленина орден, Къахьегама ЦІеча Байракха орден, Советски Союза медалаш еннай.

Ший деррига низаш, хьинар вай мехка коммунизм хьалъяра гІулакха дІаденнад Хрисанф Павлович Чернокозова. Цун вахари гІулакхаши — партенеи халкъаи боарам боацаш чІоагІа мутІахьа а волаш гІулакх даь хилара къаьгта хьокхам. Виц ца луш дукхача хана тха дегашка латтаргва из.

Апряткин С. С., Гайрбеков М. Г., Чахкиев О. А., Дорохов М. А., Абубакаров М. И., Боков Х. Х., Алмазов И. А., Беляев О. С., Синельников С. В., Сидельников С. С., Слюсарев А. М., Голыгин Е. П., Жигалов В. И., Корнилов В. Н., Ватолин Д. Д., Галенская А. Т., Калугин М. И., Климов М. А., Кодзоева Т. Б., Похвищев А. А., Сарап П. В., Севостьянов А. И., Сухин В. Д., Сыщиков Н. А., Турлов Р. А., кхыбараш.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Доазол декъара

МАШАРА ДИОЛОГ

ДЕЛИ. «Азе а дерригача дунен тІа а машари прогресси хилийтара юкъе лаьца доккха дакъа», — иштта мах бу делийски кепа йоазоно Ташкенте вІашагІкхетарах хьахиннача результатий.

«Индийско-пакистански гІулакхашта юкъе керда корта ба, — язду «Индиан экспресс» яхача газето, — Ташкентски деклараци. Цо шин мехка хьалхашка машареи прогрессеи перспектива хьаелл, хІаьта хІанз царех шоаех тийша да Ташкенте дІадоладаьчча тайпара юкъерча гІулакхий дІахо аьттув балга».

«Хийттачул а бокххагІа аьттув боалаш чакхдаьлар вІашагІкхетар,— белгалдоакхх «Стейтсмен» яхача газето. — Къовсамаш къоастадара низага кховдаргдац аьнна шин мехко дош делар Ташкенте вІашагІкхетарах даьнна доккха беркат да».

«Ташкентски деклараци, — йоах «Патриот» яхача газето, — Индеи Пакистанеи вахача 600 миллион сага юкъе доттагІал оттадарга бода никъ хьахьокхаш дола» машара сийлахь доккха документ да.

КАРАЧИ. (ТАСС). «Ташкентски декларацена кулгаш яздаьд. Дика гІулакх да Ташкенто юкъ йолаяьр,— йоах Айюб Хана. — Декларацена кулгаш яздар — сакхетамерча уйлай котало». Керте даь уж тайпа йоазош а долаш да Ташкентски декларацена кулгаш яздара хьакъехьа «Доон» яхача газето ду хоамаш.

Ташкентски деклараце, язду цу газета специальни корреспондента, Индеией Пакистанаи юкъера гІулакхаш тоадарга бода никъ булл, шинна а мехка цхьатарра хьаштдола дешаш эггара лакхерча а кхьча а боарамашка дувцилга оттадаьд.

«Президента Айюб Хана аьлар, — хоам бу «Доон» яхача газета корреспондента, — Индеи Пакистанеи юкъера гІулакхаш тоадаргеи дІа-хьа дувцар дикагІа кхетадаргеи вугаргволаш дола, геттара дика дІадоладенна гІулакх да Ташкентски деклараци».

ПРАГА. «Индеией Пакистанаи юкъерча кердача гІулакхий лард», «Кулгаш яздаьд лоархІамерча Декларацена», «Индеией Пакистанаи юкъера гІулакхаш лерттІа дІадоладалар», — керте язъяь уж аншлагаш а йолаш кепа тох чехословацки центральни газеташа Ташкентски деклараце текст.

Ташкентски деклараци, белгалдоаккх «Руде право» яхача газето, Индеи Пакистанеи кулгалхой пачхаьалкхен лоархІамерча хьаькъалеи реализмаи документ да. Цу цхьан ханна из да машар безаш йолча советски арахьарча политико шийна йолча гІойлен духьа доацаш даьча дикача гІулакхех хьадаьнна беркат. ТІайийца документ Ташкенте цІенача кхетамца а шинна а оагІорахьара доттагІалца а яьча переговорех хьа хинна результат лархІа бокъо йолаш да.

Цу деклараце, йоах «Праце», керда этап хьаелл Индеией Пакистанаи юкъера гІулакхаш деІагоаладеча, Ташкенте вІашагІкхетар СССР-аи, Индеией Пакистанаи юкъера доттагІал чІоагІду символ а йолаш латтаргда.

ВАРШАВА. Польски газеташа Деклараце еррига текст кепа тох керте даь укх тайпара йоазош а долаш: «Машара диалог езъяь хьалъоттаяьй Ташкентски деклараце», «Ташкентски деклараце йоккхагІа йолча азиатски шин пачхаьалкхенна юкъера тІом цІенбаь дІабоаккх».

«Трибуна люду» яхача газето язду, дикадар хилча дика хеташ Советски Союз хилар бахьан долаш боабир азиатски континента лоархІамегІерча районе лотабенна хинна тІема ала. Декларацена кІал Шастре яздаь кулг индийски халкъага даь васкет санна да.

«Жолнеж вольности» яхача газета хетачох, Ташкенте кулгаш яздаь дола документ Индеией Пакистанаи юкъера гІулакхаш эргадоахаш хургда, шинна а мехка юкъе машар юхаоттабергба цо.

СОФИЯ. Ташкенте хиннача переговорашка чІоагІа хьаштдолаш ладувгІаш хиннача болгарски халкъо геттара раьза хинна тІаийцар барт вІаштІехьбалар, язду «Работническо» дело» яхача газето. Кулгаш яздаьча документо хьахьокх халкъашта юкъерча машареи доттагІалеи политика котъялар.

Ташкенте, шеко йоацаш, бакъдир, йоах «Земеделско знаме» яхача газето, гергача истоль хьалхашка цхьатаррарча бокъонех еча переговораша тІоми цІий мехкаделгеи юхатоха йиш хилийтар.

БУДАПЕШТ. Узбекистана столице цхьан кІирах дукхагІа хувцаделар Индеией Пакистанаи юкъера гІулакхаш уж пачхаьалкхенаш хьахиннача укх ткъаь шерачул, язду ший передовой статья тІа «Непсабадшаг» яхача газето. Ташкентски деклараци оттаяра хоадамбеча лоархІаме хилар цу мехкий пачхаьалкхений деятелий хьаькъали унахцІена уйлеи. Іалаьмате боккхача лоархІаме дар Советски Союзо даь бакъахьара гІулакхаш, СССР Министрий Совета Председателa А. Н. Косыгина кІаьд ца луш хьийга къа.

Ташкентски деклараце дунен халкъашта юкъерча лоархІамах лаьца аьлча, цу документо, белгалдоаккх газето, Индеи Пакистанеи политически лоархІам лакхбу.

(ТАСС).

СОЮЗНИКАШТА НИЗ БУ

НЬЮ-ЙОРК, 6 январь. (ТАСС). Тайп-тайпарча блокашка гІолларча шоай союзникашта тІа-тІа низ чІоагІагІа бу США правительства, ДРВ-ецара торговли соцаелга царгара дІа а дехаш. Цхьабакъда, цу низ барах хІанзалца бизза аьттув баьнна моттиг хиннаяц. «Нью-Йорк уорлд телеграм энд сан» яхача газето деча хоамех, Къилбаседен Вьетнама порташка чуухакемаш кІезигде дезилгах хІанз а ший союзникаш «теша» мара баьбац США-с. Цу порташка кемаш ца ахийтара раьза хиннар цхьа Япони мара яц.

Гаванерча конференце

ГАВАНА, 12 январь. (ТАСС). Диъ ди да Азе, Африка, Латински Америка халкъий барт-цхьоагІон хьалхарча Конференце политически комиссе, экономически комиссе, къаьсттачеи культурнии дешашта йолча комиссе, организационни дешашта йолча комиссе цахаддаш болх бу. Къайлача наІарел чухьа еш я заседанеш. Дувца оттадаьча дешаех йоагІ-йоагІаш йола пункташ ювц хІара комиссе, конференце пленарни заседане дІачуяла резолюце проекташ я кийчьеш.

Хьахайначох, цар болх толаме лел. Дунеха а дукхагІа болча делегаташа хьайда хьаллоац барт - цхьоагІо чІоагІъелга, империализмана духьал, халкъий паргІатои лоІами бахьан долаш цхьан бартаца къовсам лоаттабелга. Эггара чІоагІагІа уйла тІаозаш я массаза а хургйолаш кхаь континента барт-цхьоагІон организаци вІашагІйоллареи из хургйолча моттигеи проблема.

Нанда заявлени

ДЕЛИ, 12 январь. (ТАСС). Инде премьер - министра декхараш кхоачашдеш волча Гулзарилал Нанда селхан ерригиндийски радио чу гІолла хьакхайкадир, «Инде Ташкенте вІаштІехьбаьннача барта сий а ду лоарзагІа ца йоалаш из кхоачаш а бергба аьнна. Соглашени, — аьлар дІахо Нанде, — Инде традицеша а Махатма Гандеи Джавахарлал Нерусицунна тІехьаленна юхейитача принципаша а маяххара я».

Веннача Л. Б. Шастре сий а деш, Нанда аьлар: «Вай вахар къамаш цхьоагІо йолаши чІоагІеи хилийтара, мугІарерча халкъа хьал-торе тоаяра дІадаларап дикагІа из дагалоаттавергвац вай». Л. Б. Шастри валарах, аьлар цо, доккха во дера Индега а дерригача дуненга а.

ДРВ МИД-а ЗАЯВЛЕНИ

ХАНОЙ, 12 январь. (ТАСС). ДРВ МИД-а селхан заявлени йир американски империалисташа зуламера тІом Вьетнаме дІахо бахьарца дувзаденна. Кхыметтел малхбузехьарча агентстваша деча хоамех а, йоах заявлене тІа, «доагадаьча лаьттан» шера программа Къулбехьен Вьетнаме юкъарчал доаццаш кхоачашъе доладеннад американски бІунаш. Цахаддаш бІарччача районашта бомбаш чуетт США авиаце. ДІайийца хІамаши чуІе моттигаши къахетам боацаш йохаеш, маьрша нах «резервацешка» лехкаш я США пехота.

Факташа тешал ду, йоах заявлене тІа, американски империалисташа долла хІама хІалакдеш бола тІом Къулбехьен Вьетнаме дІаболабаь хилара. Цул совнагІа, земаш дахараи зуламаш дараи Къилбаседен Вьетнама территоре тІа хІанз а ший самолеташ ухийт американски авиаце. ВІалла дукха ха а йоацаш США штабий начальникий комитета председателa Уилера эхь ца хетташ кхерам тІатувсар ДРВ-ена юха а бомбаш чуетта йолаергья, кхыметтел «Б-52» яха стратегически бомбардировщикаш а йохийтаргья цу юкъе, яхаш.

«Машар лохаш» аьнна цІи йола кампани США доал деча гІозараша чІоагІа гІоръяьккха йолаьча ханна хьувзадеш да из долла хІама, йоах заявлене тІа.

17 январе 21 шу дуз Советски Эскаро Польски бІуца цхьана Варшава мукъаьккхача дийнахьа денз. Укх тІеххьарча шерашка юхаметтаэттай город. Шоаш маярра юхаметтаоттаьй исторически зданеш, хьалъяьй чуІеча цІеной бІарча районаш, архитектурни ансамблеш.

Сурта тІа: Варшавера Новы Свят яха улица. ТІом болча хана йохаяь хинна из ше маярра юхаметтаоттаьй.

М. Стронова сурт.
ТАСС фотохроника.

ЛадувгІа, хьажа

РАДИО: 6.30 — Нохч-ГІалгІайчен лаьтта деладархо (нохчий меттала) 6.45 — РВ-23-н УКВ цхьоалгІча программен гІолла ашараш. 6.45 — Горсете гІолла хоамаши ашараши. 7.10 — «Грозненский рабочийн» «Комсомольское племяи» газетий обзор. 7.20 — Передачай программа. 8.20 — Ашараш. 8.45 — Къона тІехье (нохчий меттала). 15.00 — Шоана дукха езачинача ашарий концерт. 15.30 — Литературни передача (гІалгІай меттала) 15.45 — «Къонал» яха передача (нохчий меттала) 16.00 — РадиоладугІархой хаттарашта дола жоп аш. 16.15 — Керда хоамаш (нохчий меттала) 16.30 Керда хоамаш гІалгІай меттала) 16.45 — Керда хоамаш (эрсий меттала) 17.00 — «Зори Кавказа» яха радиожурнал.

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.25 — Моттигерча композиторий керда произведенеш. 18.55 — ГІулакх дар мишта да хьа яха бакъдолчоа тІера хьайца фильм. 19.15 — «Балха саг» яха художественни журнал. 20.05 — Поэзе пхи минут. 20.10 — Киножурнал. 20.20 — Советски Іаьдала 50 шу дизарга. «Коммунисташ хьалха латт» яха кинокомпозици. 21.15 — Экрана хьалхашка студе редактораш. 21.45 — «Гаьнарча седкъа сердал» яха художественни фильм (хьалхара серия).

КПСС Нохч-ГІалгІай обкомо чІоагІа гІа хала а хеташ кодам бу къаьнагІчарех вола большевик-ленинец, 1912-ча шера денз КПСС член вола

Хрисанф Павлович
ЧЕРНОКОЗОВ

кхалхарах цун дезалген гаргарча нахаген.

Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума чІоагІа хала хет Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета депутат, 1912-ча шера денз КПСС член, персональни пенсионер вола

Хрисанф Павлович
ЧЕРНОКОЗОВ

1966-ча шера 12-ча январе кхалхар, дег тІара хала хеташ кодам бу цун дезалген гаргарча нахаген.

Нохч-ГІалгІай АССР-а Министрий Совето чІоагІа бохам а боалаш кодам бу къаьнагІа вола большевик, 1912-ча шера денз КПСС член

Хрисанф Павлович
ЧЕРНОКОЗОВ

кхалхарах цун дезалген гаргарча нахаген.

Профсоюза Нохч-ГІалгІай областной совета бохам баьнна республика профессиональни союзий активни деятель

Хрисанф Павлович
ЧЕРНОКОЗОВ

кхалхарах, чІоагІа хала а хеташ кодам бу цун дезалген гаргарча нахаген.

КПСС Грозненски горкома чІоагІа бохам а боалаш хоам бу 1912-ча шера денз КПСС член вола, КПСС горкома член, персональни пенсионер

Хрисанф Павлович
ЧЕРНОКОЗОВ

кхалхарах, кодам бу цун дезалген гаргарча нахаген.

Къахьегамхой депутатий Грозненски городской Совета Исполкомо чІоагІа хала а хеташ хоам бу къаьнагІа вола городской Совета депутат

Хрисанф Павлович
ЧЕРНОКОЗОВ

кхалхарах, кодам бу цун дезалген гаргарча нахаген.

КПСС Заводской райкомо чІоагІа хала а хеташ кодам бу къаьнагІа вола коммунист, персональни пенсионер

Хрисанф Павлович
ЧЕРНОКОЗОВ

кхалхарах цун гаргарчен кхоачаргІчен нахага.

Комсомола Нохч-ГІалгІай обкома бохам хиннаб къаьнагІа вола коммунист, Советски Іаьдал бахьан долаш чІоагІа къовсам лоаттабаь

Хрисанф Павлович
ЧЕРНОКОЗОВ

кхалхарах кодам бу цун дезалген гаргарча нахаген.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦІеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленнии, юртбоахамен, культураи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря—2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ02010. Заказ № 231.